

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

MARGARITA MATVIJENKO
(Baudžiamoji teisė ir kriminologija, BTKmns1-01)

POVEIKIS LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI,
SPECIALISTUI AR VERTĖJUI KAIP NUSIKALTIMO SUDĖTIS IR JOS
TAIKYMAS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Prof. dr. Olegas Fedosiukas

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
1. TEISINGUMO SAMPRATA	6
2. POVEIKIS LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI, SPECIALISTUI AR VERTĖJUI KAIP NUSIKALTIMO SUDĖTIS IR JOS TAIKYMAS TEISMŲ PRAKTIKOJE	8
2.1. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui <i>objektyvieji požymiai</i> :.....	9
2.1.1. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui objektas ir asmuo, nukentėjęs nuo šios nusikalstamos veikos.....	9
2.1.2. Poveikis, jo samprata, būdai, poveikio tikslas, ribos, poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui kvalifikavimo probleminiai aspektai.....	13
2.1.3. LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjekto amžius ir nusikalstamos veikos baigtumo momentas	19
2.2. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui <i>kvalifikuotos sudėties objektyvieji požymiai</i> :	19
2.2.1. LR BK 233 str. 2 d.: poveikio apkaltos proceso metu objektyvieji požymiai	20
2.2.2. LR BK 233 str. 3 d.: smurto ar kitokios prievartos panaudojimo kaip poveikio darymo būdo objektyvieji požymiai	20
2.3. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už poveikį liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui (LR BK 233 str. 4 d.).....	24
2.4. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui <i>subjektyvieji požymiai</i> : kaltė ir pakaltinamumas.....	25
3. POVEIKIO LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI, SPECIALISTUI AR VERTĖJUI NUSIKALTIMO SUDĖTIES ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ IR TEISĖS PAŽEIDIMŲ	28
3.1. Advokato veiksmų vertinimas	28
3.2. Tyrėjo ir prokuroro veiksmų vertinimas.....	34
3.3. Sveikatos sutrikdymo, grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą ar terorizavimo, neteisėto laisvės atėmimo, žmogaus veiksmų laisvės varžymo vertinimas	37
4. POVEIKIO LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI, SPECIALISTUI AR VERTĖJUI NUSIKALTIMO SUDĖTIES REGLAMENTAVIMAS KAI KURIŲ UŽSIENIO VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUOSE KODEKSUOSE	43
IŠVADOS	48
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	58
SUMMARY	59

IVADAS

Temos aktualumas pasireiškia tuo, jog poveikiu liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui ir vertėjui pažeidžiamos asmenų teisės, kurių apsaugai didelis dėmesys skiriamas ne tik aukščiausiu teisiniu valstybės reguliavimo lygiu (Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija)¹ II skirsniu), bet ir nacionaliniais įstatymais, pvz.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – LR BPK)² III skyriumi, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso bei operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisėsaugos institucijų pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio įstatymu³ ir kt. Svarbūs asmens teisių apsaugos kontekste yra ir valstybės tarptautiniai įsipareigojimai, pvz.: Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija⁴, Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos⁵ ir kt. Taigi, tai, kad poveikiu minėtiems baudžiamojo proceso dalyviams pažeidžiama valstybės prioritetiškai saugoma sritis, rodo, jog šios nusikalstamos veikos ir jos sudėties taikymo teismų praktikoje analizė yra svarbi valstybės ir jos visuomenės narių funkcionavimo dalis.

Pasirinktos temos aktualumą taip pat lemia tai, kad poveikis liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui ir vertėjui kaip nusikaltimo sudėtis nėra išsamiai ištirta, todėl dėl nepakankamo dėmesio šiai nusikalstamai veikai ir jos ištirtumo stokos, veikos sudėties požymių nustatinėjimas ikiteisminio tyrimo metu ir įrodinėjimas teismo nagrinėjimo metu tampa komplikuoatas. Darbo temos analizė prisidėtų prie nusikalstamos veikos dispozicijos atskleidimo, jos pritaikomumo problemų išsklaidymo.

Ištirtumas: Problemiška ištirtumo prasme yra ne tik pati Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 233 straipsnyje reglamentuota nusikalstama veika, tačiau ir visas LR BK XXXIV skyrius, įtvirtinantis nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus teisingumui. Šių nusikalstamų veikų skaičiaus oficialūs rodikliai nėra įtraukiami nei Prokuratūros veiklos ataskaitose⁶, nei Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos veiklos ataskaitose⁷. Vienintelius statistinius rodiklius pateikia Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, kurio duomenimis, per 2007 – 2011 metus nusikalstamų veikų, numatytų BK 233 straipsnyje, iš viso buvo užregistruota 325 (2007 m. – 70, 2008 m. – 44, 2009 m. – 63, 2010 m. – 77, 2011 m. – 71)⁸. Iš visų užregistruotų nusikalstamų veikų į teismą buvo perduota 188, t.y. šiek tiek daugiau nei pusė. Tačiau vienos institucijos duomenys neleidžia įvertinti nusikalstamų veikų teisingumui masto, tendencijos ir jos pokyčių. Lietuvos mokslininkai nagrinėjo atskiras LR BK

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

² Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso bei operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisėsaugos institucijų pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 20-520.

⁴ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

⁵ Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 23-853

⁶ Lietuvos Respublikos prokuratūra. Ataskaitos [interaktyvus]. Vilnius, 2012 [žiūrėta 2011-12-27]. <<http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Ataskaitos/tabid/413/Default.aspx>>.

⁷ Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos veiklos ataskaitos [interaktyvus]. Vilnius, 2012 [žiūrėta 2011-12-27]. <<http://www.policija.lt/index.php?id=2875>>.

⁸ Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2012 m. spalio 5 d. duomenys.

XXXIV skyriaus nusikalstamas veikas, tačiau labai nedidele apimtimi, pvz.: Rasa Paužaitė 2004 metais analizavo nusikaltimą padariusio asmens slėpimą (LR BK 237 str.)⁹, Aleksandr Kovalenko ir Livija Maslauskaitė¹⁰ – melagingų parodymų vertinimą (LR BK 235 str.), Artūras Panomariovas¹¹ – ikiteisminių duomenų neteisėtą atskleidimą (LR BK 247 str.), Agnė Baranskaitė – susitaikymo institutą ir jo problematiką (LR BK 234 str.)¹², tačiau nei vienas neanalizavo poveikio liudytojui, nukentėjusiam ar kitam asmeniui. Užsienio valstybių moksliniuose darbuose šiai nusikalstamai veikai dėmesio taip pat skiriama nepakankamai – ji nagrinėjama tik baudžiamosios teisės vadovėliuose¹³ ar baudžiamojo kodekso komentaruose¹⁴, todėl poveikis liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui iki šiol nėra ištirtas.

Plati poveikio samprata ir konkrečių poveikio kvalifikavimo ribų reglamentavimo nebuvimas sudaro plačią terpę piktnaudžiauti (nuteisti asmenį už mažareikšmius ar nepavojingus veiksmus). Aptariant magistro baigiamojo darbo temą **problematiką**, svarbu atkreipti dėmesį, kad atsižvelgiant į temos ištirtumo stoką (teisės doktrinos ir statistinių duomenų neišsamumą), problema formuluojama vadovaujantis esama Lietuvos Respublikos teismų praktika.

Tyrimas padės atskleisti nusikalstamos veikos sudėties požymių nustatymo ir įrodinėjimo sunkumus, *poveikio* sampratos ribas, atsižvelgiant į nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėtį teismų praktikoje, kaltininko veiksmų vertinimą „poveikio“ sampratos ribose.

Magistro baigiamojo darbo **objektas** – poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui bei vertėjui sudėtis ir jos raiška praktikoje. Nagrinėjant darbo temą buvo išsikeltas **tikslas** – atskleisti poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui bei vertėjui objektyviuosius ir subjektyviuosius sudėties požymius bei jų įrodinėjimo sunkumus teismų praktikoje.

Siekiant kuo išsamiau išnagrinėti pasirinktą temą, atskleisti jos problematiką ir taikymo teismų praktikoje ypatumus, šios darbo temos analizė bus grindžiama šiais **uždaviniais**:

1. Atskleisti LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos vertybės (teisingumo) sampratą.
2. Išanalizuoti poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui bei vertėjui objektyviuosius ir subjektyviuosius sudėties požymius, jų nustatinėjimo problemas¹⁵.

⁹ Paužaitė, R. Nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimo teisinis vertinimas [interaktyvus]. Vilnius, 2004 [žiūrėta 2011-12-27]. <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2004%204%20Rasa.doc>>.

¹⁰ Kovalenko, A.; Maslauskaitė L. *Psichofizinio tyrimo (tyrimo poligrafu) teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje: problemos ir sprendimai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011.12.27]. <<http://www.meldeta.lt/bitrix/templates/Meldeta/images/Psichofiziologinio%20tyrimo%20teisines%20reglamentavimas%20LR,%20problemos%20ir%20sprendimai.pdf>>.

¹¹ Panomariovas, A. Ikiteisminio tyrimo procesinės kontrolės teoriniai diskusiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2004, 59(51): 26-38. Taip pat Panomariovas, A. Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė. *Jurisprudencija*. 2005, 75(67): 50-57.

¹² Baranskaitė, A. Kaltininko ir nukentėjusiojo susitaikymo institutas naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse: istorinis, lyginamasis aspektai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 59-69.

¹³ Pz.: Borzenkova, G. N.; Komissarova V.S. *Kurs ugolovnogo prava. Tom 5. Osobennaja chast. Uchebnik dlja vuzov* [The Course of criminal law. Tom 5. Special part. The textbook for universities]. Moskva: Zerkalo-M, 2002.

¹⁴ Gracheva, Ju.V., et al. pod. red. Rarog A.I. *Komentarij k ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacij 4-e izd.* [Commentary to the Criminal Code of the Russian Federation 4-th ed.]. Moskva: Prospekt, 2006.

¹⁵ Uždaviniuose nurodyta sąvoka „problemos“ apima ir įstatymo spragas.

3. Atriboti poveikį liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui bei vertėjui nuo kitų nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų.

4. Apžvelgti minėtos nusikalstamos veikos reglamentavimą užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose ir palyginti su šios sudėties reglamentavimu LR BK.

Magistro baigiamojo darbo temos išpildymui buvo naudojami įvairūs mokslinio tyrimo **metodai**, iš jų pagrindiniai – lyginamasis, dokumentų analizės, bylų analizės ir aprašomasis, o šalutiniai – istorinis ir lingvistinis. Šių metodų panaudojimo svarbą tikslinga trumpai aptarti:

1. *Dokumentų ir bylų analizės metodai*. Tai pagrindiniai magistro baigiamojo darbo metodai. Dokumentų analizės metodas buvo naudojamas siekiant atskleisti poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui bei vertėjui sudėties požymių reglamentavimo ypatumus Lietuvos Respublikos ir užsienio teisės aktuose. Bylų analizės metodas panaudoti siekiant atskleisti nagrinėjamos nusikalstamos veikos taikymo teismų praktikoje ypatumus, išskirti taikymo metu kylančias problemas. Taip pat abu metodai buvo naudojami atribojant nagrinėjamą veiką nuo kitų nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų.

2. *Lyginamasis metodas* buvo naudojamas lyginant poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui bei vertėjui reglamentavimo ypatumus Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktuose, taip pat šis metodas, kartu su dokumentų ir bylų analizės metodais buvo naudojamas atribojant nagrinėjamą veiką nuo kitų nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų.

3. *Aprašomasis metodas* panaudotas pateikiant baudžiamųjų bylų pagrindinius faktus ir aspektus, be kurių nebūtų įmanoma išsamiai išnagrinėti nagrinėjamos nusikalstamos veikos kvalifikavimo ypatumų teismų praktikoje.

4. *Istorinis, lingvistinis metodai* naudoti kartu su pagrindiniais tyrimo metodais: istorinis – siekiant atskleisti poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui ir vertėjui sudėties reglamentavimo pokyčius, o lingvistinis – siekiant atskleisti „poveikio“ sąvokos ir šios nusikalstamos veikos dispozicijos reglamentavimo užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose reikšmę, pateikiant jų vertimo į lietuvių kalbą problematiką.

1. TEISINGUMO SAMPRATA

Teisingumo samprata glaudžiai susijusi su teisingumo vykdymo samprata. Pavyzdžiui, Lietuvių kalbos žodyne, teisingumas – „teisės apsaugos įstaigos, jų sistema“¹⁶. Kitaip tariant, teisingumas minėtoje sąvokoje, pateikiamas nagrinėjant ne jo turinį, o jį vykdančias (igyvendinančias) institucijas. Iš to galima suprasti, kad teisingumas gali būti vertinamas dvejopai – materialiaja (jo turinio) ir procesine (jo vykdymo) prasme. Jo turinį atskleidžia sąvoka, pateikta baudžiamojo proceso teisės vadovėlyje, kuriame teisingumas – tai „situacija, kai asmenys vienodoje situacijoje gali naudotis vienodomis teisėmis ir turėti vienodas pareigas“¹⁷. Ši samprata labiau orientuota į jos turinį, o ne į jos vykdymą, todėl turėtų būti vertinama kaip tikslesnė, išryškinanti teisingumo esmę, t. y. kad teisingumas yra tik tuomet, kai visiems asmenims sudaromos vienodos sąlygos analogiškose situacijose (tai materialioji samprata). Ši samprata turėtų būti laikoma bendraja.

Kiekvienoje teisės šakoje teisingumas gali turėti skirtingus, tačiau bendrajai sampratai neprieštaraujančius, elementus. Baudžiamojoje teisėje teisingumas turi tris aspektus: „pirma, tai teismo veikla, nagrinėjant baudžiamąsias bylas ir skiriant bausmes bei baudžiamojo poveikio priemones, antra, tai įstatymų leidėjo veikla, nustatant draudžiamas veikas ir formuojant tokias sankcijas už šias veikas, kad jos būtų teisingos, trečia, tai siekis vienodos baudžiamosios politikos (kad už panašias veikas, padarytas tokiomis pat aplinkybėmis, būtų skiriamos analogiškos bausmės)“¹⁸. Tai teisingumas plačiąja prasme, nes apima tiek teisingumo turinį (trečiasis elementas), tiek teisingumo vykdymą (pirmasis elementas), tiek teisingumo vykdymo pagrindus (antrasis elementas). Visi elementai yra glaudžiai vienas su kitu susiję: Konstitucijos 109 straipsnis nustato, kad teisingumą vykdo *tik* teismai¹⁹ ir tuo pačiu nukreipia, kad teismai klauso tik įstatymo²⁰. Tokiu atveju nustatoma, kad su teisingumu neatsiejamai susijęs ir įstatymo leidėjas, kuriantis teisės normas, kuriomis vadovaujasi teismai, vykdydami teisingumą. Tuo tarpu teisingumas siaurąja prasme turėtų būti vertinamas išimtinai tik trečiojo elemento kontekste.

Nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste teisingumas yra labiau siejamas su jo vykdymu, jį vykdančių institucijų veikla. Atkreiptinas dėmesys, kad ir teisingumo vykdymas gali būti suprantamas siaurąja ir plačiąja prasme. Nors, kaip minėta, pagal Konstituciją teisingumo vykdymas yra išimtinė teismo kompetencija, tačiau būtent ši teisingumo vykdymo samprata, nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste ir turėtų būti vertinama kaip siauroji. Vertinant LR BK XXXIV skyriuje²¹ (nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui) įtvirtintas veikas, galima daryti išvadą, kad baudžiamąja prasme teisingumą vykdančioms institucijoms priskirtini ne tik teismai, bet ir teisėsaugos institucijos (ikiteisminio tyrimo įstaigos), taip pat advokatūra, teismo antstoliai, Seimo specialioji

¹⁶ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2012-02-11]. <<http://www.lkz.lt/>>.

¹⁷ Goda, G., Kazlauskas M., Kuconis P. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 58.

¹⁸ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 109-110.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

tyrimo komisija. Plačiaja prasme teisingumo vykdymas apima „teisingumą *aprūpinančias* institucijas“²² arba, pasak G. Švedo, „institucijas, *sudarančias sąlygas* teismams vykdyti teisingumą“²³. Taigi, teisingumo vykdymo institucijos, LR BK XXXIV skyriaus prasme, apima teismus ir jiems padedančias institucijas (paruošiančias bylos medžiagą, užtikrinančias teismo sprendimų vykdymą ir pan.).

Nagrinėjamos nusikalstamos veikos (LR BK 233 straipsnis - poveikis liudytojui, nukentėjusiajama, ekspertui, specialistui ar vertėjui) kontekste teisingumo vykdymo institucijos yra ikiteisminio tyrimo įstaigos, teismas ar tarptautinė teisminė institucija (LR BK 233 straipsnio 1, 3, 4 dalys), Seimo specialioji tyrimo komisija ir Seimas (LR BK 233 straipsnio 2 dalis). Šių teisingumo vykdymo institucijų (plačiaja prasme) kontekste ir bus atliekama magistro baigiamojo darbo temos analizė.

---

²² Inogamova – Khegaj, L. V, *et al.* pod. red. Raroga A.I. *Ugolovnoe pravo. Osobennaja chast* [Criminal law. Special part]. Moskva: INFRA- M, 2008, p. 736 – 737.

²³ Švedas, G., *et al.* *Baudžiamoji teisė. Trečiasis ir papildytas leidimas*. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 309.

2. POVEIKIS LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI, SPECIALISTUI AR VERTĖJUI KAIP NUSIKALTIMO SUDĖTIS IR JOS TAIKYMAS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Poveikis liudytojui, nukentėjusiam, ekspertui, specialistui ar vertėjui buvo kriminalizuotas jau 1961 m. baudžiamajame kodekse, kurio 297 straipsnis apėmė gana ribotą kiekį kriminalizuotų poveikio rūšių: papirkimą, fizinį smurtą (įskaitant ir smurtą šeimos narių atžvilgiu), turto sunaikinimą ar sužalojimą ir grasinimą atlikti šiuos smurtinius veiksmus asmens ar turto atžvilgiu²⁴. Magistro baigiamojo darbo autorės nuomone, toks reglamentavimas labai susiaurino galimybes traukti asmenis atsakomybėn, nes, pavyzdžiui, psichinė prievarta gali pasireikšti ne tik minėtais grasinimo būdais, bet ir terorizavimu (pavyzdžiui: grasinimas trukdyti gyventi ramų gyvenimą ar pan.), kurie neturėtų būti laikomi mažiau pavojingais nei grasinimas sugadinti ar sunaikinti turtą.

Vėlesni šio straipsnio pakeitimai buvo progresyvesni – vietoje konkretaus poveikio rūšių išvardinimo, straipsnio dispozicijoje poveikio būdai formuluojami abstraktesne formuluote: *bet koku būdu siekė paveikti*, o smurtas ir kitokia prievarta jau tampa kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtimi²⁵. Tokie šios nuostatos pakeitimai gali būti vertinami dvejopai: viena vertus, jie laikytini sveikintiniais, nes visapusiškai apsaugo asmens teises, nepriklausomai nuo to, koku būdu (fiziniu, psichiniu, kitokia prievarta ar visai neprievartinio pobūdžio veiksmais) jo atžvilgiu atliekami neteisėti veiksmai, kita vertus, tai sudaro prielaidas piktnaudžiauti, ypač tais atvejais, kai kaltininkas siekia vilkinti, trikdyti ikiteisminio tyrimo procesą, nušalinti ikiteisminį tyrimą atliekantį pareigūną, t.y. asmuo gali teisėtus pareigūnų veiksmus vertinti LR BK 233 straipsnio kontekste. Šiuo atveju paminėtina kasacinė byla Nr. 2K-612/2011, kurioje kasatorius „M. K. teigė, kad policijos pareigūnai jam darė spaudimą, kuris pasireiškė jo sulaikymu ir garažo, kuriame jis laikė narkotines medžiagas – užplombavimu“²⁶. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad „teisėti, įstatymų nuostatomis pagrįsti minėti procesiniai veiksmai, kurie atliekami siekiant išsiaiškinti ikiteisminiam tyrimui reikšmingas aplinkybes, nelaikytini spaudimu ar poveikiu“²⁷. Minėta baudžiamoji byla puikiai iliustruoja vieną iš galimų piktnaudžiavimo LR BK 233 straipsniu būdų ir proceso veiksmus pagal įstatymą atliekantį pareigūną kaltininti poveikio proceso dalyviui darymu (pavyzdžiui, tais atvejais, kai policininkas supažindina nukentėjusį asmenį su susitaikymo institutu). Tad vienareikšmiškai vertinti šį straipsnio pakeitimą kaip progresyvų nebūtų visiškai teisinga.

2004 m. kovo 30 d. šio straipsnio redakcija į LR BK 233 sudėtį įtraukia papildomą kvalifikuojantį požymį – analogiškus neteisėtus veiksmus specifinio (apkaltos) proceso metu ar Seimo specialiajai tyrimo komisijai įgyvendinant savo funkcijas²⁸. Nors šios veikos sudėties įtraukimo

²⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54(1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. VIII-983. *Valstybės žinios*. 1998, Nr.115-3238.

²⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-612/2011.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 233, 235 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas Nr. IX-2093. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 54-1835.

iniciavimo priežastys nėra paaiškintos, tačiau galima daryti išvadą, kad jos didesnis pavojingumas tiesiogiai susijęs su aukščiausių valdžios pareigūnų tinkamumu atstovauti tautą, jų veiksmų skaidrumu bei visuomenės pasitikėjimo jais svarba.

2007 m. birželio 28 d. už poveikį liudytojams, nukentėjusiesiems, ekspertams, specialistams ar vertėjams, atsakomybė pradedama taikyti ir juridiniams asmenims²⁹. Tai laikytina progresyviu sprendimu, nes galimybė juridiniam asmeniui įvykdyti tokią nusikalstamą veiką yra reali: pavyzdžiui: įmonės vadovas, veikdamas įmonės labui grasina pavaldiniui atleidimu, jei jis tyrėjui ar prokurorui paliudys apie jam žinomą neteisėtą įmonės veiklą. Šiuo atveju, vadovas atitinka LR BK 20 str. įtvirtintas juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės sąlygas (šias sąlygas autorė aptars kitame skyriuje) ir už šiuos veiksmus turėtų atsakyti baudžiamąja tvarka. Nors šis pakeitimas galioja jau daugiau nei ketverius metus, tačiau per šį laikotarpį nei viena baudžiamoji byla nebuvo perduota teismui dėl LR BK 233 str. juridinio asmens atžvilgiu.

Nors poveikis liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui yra kriminalizuotas pakankamai seniai, tačiau šios nusikalstamos veikos statistiniai duomenys renkami siaura apimtimi, neatliekama jų analizė, nesisteminama teismų praktika, taigi, jos taikymas neretai kelia rūpesčių teisėsaugos institucijų pareigūnams pradedant ikiteisminį tyrimą, nustatinėjant ir įrodinėjant jos požymius. Atsižvelgiant į tai, toliau bus pateikiama poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui sudėties analizė.

2.1. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui objektyvieji požymiai.

2.1.1. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui objektas ir asmuo, nukentėjęs nuo šios nusikalstamos veikos.

Poveikiu liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui pažeidžiama vertybė – „normali teismo ir jį aptarnaujančių institucijų veikla baudžiamosiose, civilinėse ir administracinėse bylose, taip pat apkaltos proceso metu renkant ir vertinant įrodymus, nustatant tiesą ir taikant tinkamą įstatymą“³⁰. Taigi, jos objektas – tiesos nustatymo procesas. Papildomu objektu gali būti minėtų proceso dalyvių „garbė, orumas, sveikata (fizinio smurto atveju), turto neliečiamumas (turto gadinimo ar naikavimo atveju), politinis teisingumas“³¹ (jei poveikis daromas apkaltos proceso metu). Vertinant nusikalstamos veikos objektą, darytina išvada, kad ja siekiama, jog ikiteisminiame tyrime, teisminiame procese ar apkaltos procese atsirastų tikrovės neatitinkanti informacija ir ja būtų remiamasi priimant procesinius sprendimus.

²⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 256⁽²⁾ straipsniais įstatymas Nr.X-1233. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 81-3309.

³⁰ Fedosiukas, O. *Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis): Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui LR BK XXXIV skyrius (BK 231 – 238 str.)*. Paskaitų skaidrės.

³¹ Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras III tomas. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 157.

Nukentėti nuo šios nusikalstamos veikos gali tik asmenys, nurodyti LR BK 233 straipsnyje: liudytojas, nukentėjęs asmuo, ekspertas, specialistas ir vertėjas, tačiau teismų praktikoje nepasitaikė atvejų, kai kaltininkas šio straipsnio pagrindu būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už poveikį ekspertui, specialistui ar vertėjui.

Liudytojas – „tai asmuo, galintis žinoti reikšmingas bylai aplinkybes“³². Liudytojais nėra apklausiami asmenys, kurie dėl fizinių ar psichinių trūkumų nesugeba teisingai suvokti reikšmingų bylai aplinkybių ir duoti dėl jų parodymus (LR BPK 79 str.) arba asmenys, turintys teisę atsisakyti duoti parodymus (LR BPK 80, 82 str.). Pastebėtina, kad kiti asmenys duoti parodymus privalo (LR BPK 83 str. 1 d.).

Atkreiptinas dėmesys, kad ne visose užsienio valstybėse šio proceso dalyvio samprata įtvirtinama analogiškai – įdomi samprata įtvirtinta Latvijoje, kur liudytoju yra „asmuo, kuris buvo *pakviestas* duoti parodymus“³³. Šiuo atveju pabrėžiamas jo procesinis statusas ir sureikšminamas pareigūno vaidmuo asmenį pripažįstant liudytoju. Naturalu, jog kyla klausimas dėl paties asmens iniciatyvos duoti parodymus, t.y. jei jis nėra *kviečiamas* duoti parodymus, pareigūnui ar kitiems asmenims (kurie galėtų inicijuoti liudytojo iškvietimą) jo tapatybė nėra žinoma ir pan. Kita įdomi reglamentacija yra kai kuriose vidurio Azijos valstybėse, pavyzdžiui, Azerbaidžane, kur išskiriami dviejų rūšių liudytojai: liudytojai ir netiesioginiai liudytojai³⁴. Pastarųjų buvimo procese paskirtis yra patvirtinti įrodymų, gautų tyrimo metu, šaltinius, t.y. kad tam tikri įrodymai buvo rasti konkrečių tyrimo veiksmų pasekoje (vietų, patalpų apžiūrų, poėmių, asmens apžiūrų metu). Toks liudytojų skaidymas yra diskutuotinas - Lietuvoje šie asmenys laikomi kviestiniais, t.y. jų procesinė padėtis yra visiškai kita, skiriasi jų teisės ir pareigos.

Teismų praktikoje liudytojui dažniausiai atliekamas nesmurtinio pobūdžio poveikis: atlygio žadėjimas, įkalbinėjimas³⁵, prašymai³⁶, rečiau – psichinis smurtas³⁷. Atsižvelgiant į liudytojų parodymų svarbą procese, svarbiu valstybės tikslu tampa šių asmenų apsauga, tai pabrėžė ir Europos Sąjunga 1995 metais priimtoje rezoliucijoje dėl liudytojų apsaugos, kovojant su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu³⁸ bei Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje Nr. (97)13 dėl poveikio liudytojams ir jų teisės į gynybą³⁹. Šiuose dokumentuose akcentuojama valstybių pareiga užtikrinti

³² Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341, 78 str.

³³ Latvijos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2012-01-16]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3156/file/LV_Criminal_procedure_law_am2010_en.pdf>.

³⁴ Code of Criminal Procedure of the Azerbaijan Republic, 94, 95 str. [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2012-01-16]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1659/file/dddecee81440fa5295fc11e6b2b1.htm/preview>>.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2010.

³⁶ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-280-107/2008.

³⁷ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-424-193/2010.

³⁸ Council of European Union Resolution of 20 December 1996 on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime (97/C 10/01) [interaktyvus]. Strasbourg, 1997 [žiūrėta 2012-01-30]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997G0111:EN:HTML>>.

³⁹ Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. rugsėjo 10 d. rekomendacija R (97) 13 dėl poveikio liudytojams ir jų teisės į gynybą [interaktyvus]. Strasbourg, 1997 [žiūrėta 2012-01-21]. <[http://polis.osce.org/library/f/2675/482/CoE-FRA-RPT-2675-EN-Recommendation%20No.%20R\(97\)%2013.pdf](http://polis.osce.org/library/f/2675/482/CoE-FRA-RPT-2675-EN-Recommendation%20No.%20R(97)%2013.pdf)>.

liudytojų apsaugą tiek iki teismo proceso, tiek po jo, taip pat pateikiami konkretūs veiksmai, kurių turi imtis valstybės, ir pateikiama poveikio, nuo kurio liudytojas turi būti apsaugotas, samprata.

Nukentėjusiuoju yra laikomas „fizinis asmuo, kuriam dėl nusikalstamos veikos atsirado žala (fizinė, turpinė ar neturpinė)“⁴⁰. Pastebėtina, kad vien žalos atsiradimas savaime nesuteikia asmeniui tokio procesinio statuso. Nukentėjusiuoju (proceso dalyviu), asmuo tampa tik po to, kai tai nutarimu ar nutartimi pripažįsta viena iš LR BPK 28 straipsnyje įtvirtintų teisėsaugos institucijų. Lietuvoje nėra teisinių priemonių nukentėjusiuoju pripažinti juridinį asmenį (byloje jis dalyvauja civilinio ieškovo teisėmis), kai tuo tarpu kaimyninės valstybės Latvija⁴¹ ir Estija⁴² tokią galimybę numato. Nors Lietuvos baudžiamajai politikai didelę įtaką turėjo Rusijos teisinė sistema, tačiau Rusijoje juridinis asmuo taip pat gali būti pripažįstamas nukentėjusiuoju (Rusijos Federacijos BK 42 str.⁴³). Pastebėtina, kad nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo teisinė padėtis panaši, tik civiliniam ieškovui nėra suteikta teisė inicijuoti ikiteisminio tyrimo pradžią (LR BPK 167 str.) ir susiaurinama teisė skųsti pareigūnų ar teismo sprendimus (LR BPK 28 str.). Magistro baigiamojo darbo autorės nuomone, nėra aišku, kodėl juridinis asmuo negali turėti tokios pačios procesinės padėties baudžiamajame procese kaip fizinis asmuo – nukentėjusysis. Tokiu atveju, kyla klausimas, ar juridinio asmens pranešimas apie nusikalstamą veiką, nuo kurios jis pats nukentėjo, yra nenagrinėjamas, nes LR BPK jam nenumato ikiteisminio tyrimo iniciatyvos teisės? Ar tokiu atveju, juridiniam asmeniui pateikus faktinius duomenis, kurių pagrindu galima kelti prielaidą apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, ikiteisminis tyrimas nebūtų pradėtas, nes juridinis asmuo gali būti tik civiliniu ieškovu? Autorės nuomone, tokia pozicija kritikuotina, nes teisėsaugos institucijos, esant pagrįstų duomenų, turi pradėti ikiteisminį tyrimą, nepriklausomai nuo to, kas yra iniciatorius. Taigi, jei fizinis asmuo gali išnaudoti visas teises priemones savo pažeistų interesų gynimui, juridiniam asmeniui tam taip pat neturėtų būti sudaromi barjerai.

Teismų praktikoje poveikis dažniausiai atliekamas nukentėjusiajam, todėl ir poveikio rūšys pasitaiko labai įvairios: įtikinėjimas⁴⁴, prašymas⁴⁵, įkalbinėjimas⁴⁶, liepimas⁴⁷, materialinės paramos žadėjimas⁴⁸, šantažas⁴⁹, grasinimas nužudyti⁵⁰, grasinimas sutrikdyti sveikatą (sumušti, sulaužyti kojas,

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

⁴¹ Latvijos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 95 str. [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2012-02-17]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3153/file/Latvia_CC_am2009_en.pdf>.

⁴² Estijos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 37 str. [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2012-02-17]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>>.

⁴³ The criminal code of the Russian Federation [interaktyvus]. 1996, Nr. 63-FZ [žiūrėta 2012-02-17]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1697/file/0cc1acff8241216090943e97d5b4.htm/preview>>.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2008.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308/2007; Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406-133/2011.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2009.

⁴⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-142-72-2012.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Šilutės rajono apylinkės teismo 2012 m. sausio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-42-733/2012; Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-424-193/2010.

nutraukti lytinius organus)⁵¹, sudeginti tėvų namus⁵², grasinimas deginti ir sprogdinti nukentėjusiojo automobilius⁵³, grasinimas panaudoti fizinį smurtą prieš nukentėjusiojo draugus⁵⁴ ir kt.

Ekspertas pagal LR BPK 84 str. 1 d., tai asmuo, kuris turi specialių žinių ir yra įrašytas į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą, 2 d. įtvirtina, kad ekspertais gali būti ir asmenys neištraukti į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą, jei reikiamos specialybės žinių turinčių asmenų šiame sąrašė nėra, o 3 d. numato galimybę kreiptis į Europos Sąjungos valstybės nares, su kuriomis pasirašytos teisinės pagalbos teikimo sutartys, ekspertu pripažintą asmenį⁵⁵. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo (toliau – Teismo ekspertizės įstatymas)⁵⁶ 3 str. 2 d. nustato, kad specialiomis žiniomis laikoma „išsilavinimo ir specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos dėka įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar bet kokios kitos žmonių veiklos srities žinios, reikalingos ekspertizei atlikti“, o šios straipsnio 3 d. įtvirtinama ne tiek specialių žinių turėjimo svarba, o tai, jog ekspertu laikomas asmuo, turintis teismo eksperto kvalifikaciją. Pastarasis reglamentavimas, autorės nuomone, atrodo tikslesnis, nes pabrėžia asmens kvalifikaciją – turimų žinių kokybę bei patikimumą. Įdomi yra Estijos BPK 95 str. reglamentacija – šioje normoje įtvirtinama, kad „ekspertu laikomas asmuo, kuris turi specialias *neteisines* žinias“⁵⁷. Taigi, Estijoje pabrėžiama, kad visus klausimus, susijusius su teisinėmis žiniomis, turi apimti pats teisininkas (gynėjas, kaltinintojas, ir kt.). Tokia pozicija yra kritikuotina, nes teisininkas negali išmanyti visų teisės sričių, jų teisės normų tikslaus turinio ar taikymo praktikos, todėl ir turėtų būti galimybė atlikti ekspertizes ir teisiniais klausimais.

Atsižvelgiant į tai, kad eksperto pateikiamos išvados ar parodymų pagrindu yra patvirtinami ar paneigiami asmens kaltumui pagrįsti surinkti duomenys, jų klaidingas (melagingas) surašymas iš esmės pakenktų teisingumo vykdymui, būtent todėl Teismo ekspertizės įstatymo 5 str. numato, kad „asmuo, siekiantis tapti teismo ekspertu, privalo nebūti teistu už nusikaltimus teisingumui“⁵⁸, jo 12 str. 2 d. 3 p. bei Lietuvos teismo ekspertų profesinės etikos kodekso 8.2. punktas⁵⁹ numato, kad teismo ekspertas privalo garantuoti išsamų ir nešališką gautų duomenų tyrimą. Teismo ekspertizės įstatymo 13 str. reglamentuoja teismo eksperto nepriklausomumą, pabrėžiant, kad „ekspertas turi vadovautis tik turimomis specialiomis žiniomis, o patyręs spaudimą turi reikalauti teisinės gynybos, nes kišimasis į šio asmens veiklą užtraukia atsakomybę“⁶⁰ (LR BK 233 str. pagrindu). Tiesa, teismų praktikos dėl poveikio

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2006.

⁵² *Ibid.*

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-386/2007.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-4969.

⁵⁷ Estijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas [interaktyvus]. 2003 [žiūrėta 2012-02-17]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1666/file/1f0a92298f6ba75bd07e101cdb93.htm/preview>>.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-4969.

⁵⁹ Lietuvos teismo ekspertų profesinės etikos kodeksas, patvirtintas Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2007 m. vasario 9 d. posėdyje [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2012-03-12]. <<http://www.vtmt.lt/pages/lt/teisine-informacija/teises-aktai/lietuvos-teismo-ekspertu-profesines-etikos-kodeksas.php>>.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-4969.

ekspertui, nėra. Be abejo, atsakomybė galima ir pačiam ekspertui, jei jis tokiam poveikiui pasidavė – LR BK 235 str. (melagingos išvados pateikimas), tačiau ir tokios teismų praktikos nėra.

Specialistu LR BPK 89 str. 1 – 5 d. prasme laikomas „asmuo, turintis specialių žinių ir įgūdžių, kuriam ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas paveda atlikti objektų tyrimą kompetencijos klausimais“⁶¹ (pvz.: ikiteisminio tyrimo pareigūnas, teismo medikas, teismo psichiatras, teismo psichologas, probuotojas). Specialistui, priešingai nei ekspertui, nėra numatytas reikalavimas būti įtrauktu į specialius sąrašus, šiuo atveju pakanka, kad jis turėtų tam tikrų specifinių žinių. BPK 89 str. 6 d. numato pareigą specialistui pateikti objektyvią, nešališką išvadą ar paaiškinimus jam pateiktais klausimais, atitinkamai šioje dalyje numatyta ir atsakomybė už melagingos išvados pateikimą (BK 235 str. pagrindu). Kišimasis į specialisto veiklą, kelia grėsmę objektyvios išvados pateikimui, todėl taip pat laikytinas pavojingu ir užtraukia atsakomybę pagal LR BK 233 str. Teismų praktikos dėl poveikio specialistui nėra.

Vertėju pagal LR BPK 43 str. yra „laikomas asmuo, kuris moka vertimui reikiamas kalbas arba supranta nebylio ar kurčiojo ženklus, specialių baudžiamojo proceso subjektų (ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo) pakviestas dalyvauti ikiteisminio tyrimo ar teismo procese (pvz.: asmenų apklausoje, apžiūroje ir kt.)“⁶². Neteisingo vertimo atlikimas vertėjui užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 235 str., o poveikis vertėjui – pagal LR BK 233 str. Teismų praktikos dėl poveikio vertėjui nėra.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006-01-16 nutarime yra konstatavęs, kad valstybės pareiga saugoti kiekvieną asmenį ir visą visuomenę nuo nusikalstamo kėsینimosi kyla iš Konstitucijos⁶³, todėl bet koks poveikis proceso dalyviams prieštarauja gerai moralei, Konstitucijos raidei bei trukdo vykdyti teisingumą, todėl nagrinėjamų asmenų apsauga turi būti prioritetine sritimi kiekvienam ikiteisminį tyrimą atliekančiam ar kontroliuojančiam pareigūnui ar teismo procesui vadovaujančiam teisėjui.

2.1.2. Poveikis, jo samprata, būdai, poveikio tikslas, ribos, poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui kvalifikavimo probleminiai aspektai

LR BK 233 str. 1 d. numatyti keli neteisėto veikimo būdai – *poveikis*, kuriuo siekiama melagingų parodymų, išvados ar vertimo, ir *trukdymas atvykti* į tam tikrą instituciją pateikti parodymus ar nurodytus procesinius dokumentus. Poveikio sampratos LR BK nepateikia, tačiau teismų praktikoje

⁶¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

⁶² Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo - Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 7- 254.

laikoma, kad „poveikis – tai bet kokios elgesio formos, kuriomis asmuo skatinamas elgtis pagal kaltininko norą“⁶⁴. Vadovaujantis teismų praktika, tokio poveikio pavyzdžiais gali būti prašymai, įtikinėjimai, pažadai, apgaulė, papirkimas ir pan.⁶⁵. Taigi, tiek įstatymo leidėjas, tiek teismų praktika nekonkretizuoja, koks konkrečiai poveikis yra draudžiamas, tokiu būdu pabrėžiant, kad bet koks poveikis yra vertinamas kaip pavojingas ir užtraukia atsakomybę. Paprastai trukdymas – „tai fizinių kliūčių atlikti savo procesinę pareigą atvykti pagal šaukimą sudarymas (pvz.: uždarymas patalpose, eismo įvykio sukėlimas, automobilio, kuriuo asmuo ketina vykti, sugadinimas), tačiau pasitaiko ir psichinio poveikio atvejų, kai trukdymas pasireiškia prašymu nevykti, įtikinėjimu, materialinio atlygio siūlymu ir pan.“⁶⁶. Apibendrinant, pastebėtina, kad LR BK 233 str. 1 d. apima bet kokius kaltininko veiksmus, kuriais siekiama, kad tam tikras proceso dalyvis elgtųsi pagal kaltininko valią.

Idomu yra tai, kad teismų praktikoje pasitaiko ir netinkamos kvalifikacijos atvejų: pavyzdžiui, grasinimas sutrikdyti sveikatą turėtų būti inkriminuojamas kaip kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis (LR BK 233 str. 3 d.), tačiau teismų praktikoje pastebėtas atvejis, kai ši veika kvalifikuota pagal LR BK 233 str. 1 d.:

„R.R. nuteistas už tai, kad [...] turėdamas tikslą bauginti ir daryti poveikį liudytojai J. M., pavartojo psichinę prievartą liudytojos atžvilgiu, tai yra žodžiais grasino nužudyti ir sunkiai sutrikdyti jos sveikatą, o būtent: mobiliju telefonu [...], išsakydamas liudytoją J. M. bauginančius žodžius – „jei tu nepakeisi parodymų, tai aš tavęs ir D. neliesiu, o paliesiu tavo skaudžiausią vietą; grįžęs iš kalėjimo, atkeršysiu tau ir D.“; „einant į darbą, tavęs gali kažkas palaukti“, reikalavo liudytoją duoti melagingus parodymus ikiteisminio tyrimo metu baudžiamojoje byloje dėl viešosios tvarkos sutrikdymo, tokiu būdu, savo veiksmais, terorizavo ir siekė paveikti liudytoją J. M.“⁶⁷

Panevėžio apygardos teismas nagrinėdamas šią bylą apeliacine tvarka nuosprendyje konstatavo, kad atsakomybė pagal LR BK 233 str. 1 d. kyla už bet kokius nesmurtinius poveikio būdus (t.y. neapima fizinio bei psichinio smurto), tačiau tuo pačiu patvirtino pirmos instancijos teismo kvalifikaciją, kuria R. R. buvo nuteistas pagal LR BK 233 str. 1 d. Toks teismo sprendimas laikytinas netinkamos praktikos pavyzdžiu, nes šiame nuosprendyje teismas pateikia dvi skirtingas kvalifikavimo taisykles – nurodo, kad į LR BK 233 str. 1 d. numatytos nusikalstamos veikos sudėtį patenka tik nesmurtinio pobūdžio veiksmai, ir tuo pačiu nurodo, kad grasinimas nužudyti bei sunkiai sutrikdyti sveikatą taip pat patenka į šio straipsnio pirmos dalies sudėtį, tokiu būdu ne tik paneigiant savo poziciją dėl LR BK 233 str. 1 d. apimties, tačiau ir prieštaraujant įstatymo leidėjo pozicijai dėl smurtinių veiksmų kaip kvalifikuotos nusikalstamos veikos sudėties (pagal LR BK 233 str. 3 d.) vertinimo.

Poveikiu proceso dalyviams siekiami tikslai gali būti kelių rūšių. Žvelgiant sistemiškai į LR BK 233 str. dispoziciją, poveikiu gali būti siekiama, pirma, melagingų parodymų, išvadų, paaiškinimų ar vertimų, antra, sutrukdyti atvykti pagal šaukimą į tam tikrą instituciją (ikiteisminio tyrimo įstaiga,

⁶⁴ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-424-193/2010.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-523/2010.

⁶⁶ Fedosiukas, O. *Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis): Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui LR BK XXXIV skyrius (BK 231 – 238 str.)*. Paskaitų skaidrės.

⁶⁷ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-424-193/2010.

prokuratūrą, teismą, kvalifikuotų sudėčių atvejais – į Seimo specialiąją tyrimo komisiją ar Seimą)⁶⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad poveikio nukentėjusiajam kontekste aktualus yra ne tik LR BK 233 straipsnis, tačiau ir LR BK 234 straipsnis, kuris įtvirtina draudimą daryti poveikį nukentėjusiajam asmeniui, siekiant, kad jis susitaikytų su kaltinininku. Į šio straipsnio apimtį patenka ne tik fizinis asmuo, turintis byloje nukentėjusiojo statusą, tačiau ir juridinis asmuo (tame tarpe ir valstybė), jei jis dėl kaltininko patyrė žalos, t.y. praplečiama nukentėjusiojo (kaip tai nurodoma straipsnio pavadinime) samprata, papildant ją juridiniu asmeniu, kuris baudžiamajame procese nukentėjusiojo statuso neįgauna. Taigi, poveikio tikslai gali būti išskiriami tokie:

1. Melagingų parodymų, išvadų, paaiškinimų ar vertimų pateikimas tam tikroms institucijoms (LR BK 233 str.);
2. Neatvykimas į tam tikrą instituciją pagal šaukimą (LR BK 233 str.);
3. Susitaikymas su kaltininku (LR BK 234 str.).

Teismų praktikoje, pagal LR BK 233 straipsnį baudžiamojon atsakomybėn asmenys traukiami praktiškai tik siekiant pirmojo tikslo (tikrovės neatitinkančių parodymų pateikimo), todėl visi prieš tai minėti poveikio būdai (tiek nesmurtiniai, tiek smurtiniai) iš esmės yra nukreipti būtent šiam tikslui pasiekti. Trečiam tikslui pasiekti poveikio būdų apimtis gerokai siauresnė – straipsnio dispozicija apsiriboja tik smurtinių veiksmų kriminalizavimu („jei tai padaryta panaudojant smurtą ar kitokią prievartą“⁶⁹).

Poveikis, kuris daromas nukentėjusiajam, liudytojui, ekspertui, specialistui ar vertėjui, baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 233 str. užtraukia ne visuomet. Nagrinėjant poveikio ribas, galima jas suskirstyti į kelias kategorijas. Pirma - asmens procesinis statusas (pavyzdžiui, asmuo dar neįgijo procesinio statuso). Pastebėtina, kad nors asmens procesinis statusas išlieka iki baudžiamojo proceso pabaigos, tačiau baudžiamoji atsakomybė už poveikį šiam asmeniui kyla ne visuomet. Pavyzdžiui, Vilniaus rajono policijos komisariate buvo nutrauktas ikiteisminis tyrimas Nr. 57-1-00827-11 dėl poveikio liudytojui, nes asmuo buvo apklaustas liudytoju dar iki poveikio jam darymo momento ir papildomai jam liudyti teisme neberekėjo⁷⁰. Kitu pavyzdžiu iliustruojančiu poveikio ribas gali būti ikiteisminis tyrimas Nr. 57-2-141-09, kuris buvo nutrauktas, nustačius, kad procesas, kuriame asmuo buvo liudytoju, yra pasibaigęs teismui priėmus apkaltinamąjį nuosprendį, todėl asmuo neteko savo procesinio statuso ir kaltininko veiksmai nėra vertintini kaip poveikis liudytojui, nes jo parodymais teismas jau nebūtų rėmesis⁷¹. Vis dėl to, manytina, kad tai, kurioje proceso stadijoje buvo daromas poveikis neturėtų būti pagrindiniu motyvu nutraukti ikiteisminį tyrimą, nes atnaujinus procesą, kuriame buvo siekiama paveikti asmenį, asmuo iš naujo įgyja procesinį statusą ir gali duoti melagingus parodymus dėl anksčiau daryto poveikio. Bet tai aktualu tik tais atvejais, kai sprendžiamas klausimas

⁶⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741, 234 str.

⁷⁰ Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus rajono policijos komisariato ikiteisminis tyrimas Nr. 57-1-00827-11

⁷¹ Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus rajono policijos komisariato ikiteisminis tyrimas Nr. 57-2-00141-09

dėl ikiteisminio tyrimo dėl poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam nutraukimo. Bet kokių atvejų, asmens procesinė padėtis turi didelę reikšmę: pirmiausia, turi būti procesas, kuriame asmuo turi procesinį statusą, nes jei procesas neprasidėjęs arba jau pasibaigęs (įsiteisėjusiu procesiniu sprendimu), bet koks poveikis asmeniui vertinamas pagal kitus LR BK straipsnius (grasinimas nužudyti, sveikatos sutrikdytas ar kt.). Be to, poveikis proceso dalyviams tiesiogiai priklauso nuo to, ar asmuo, kuriam daromas poveikis turi procesinį statusą ir ar reikalingas tolesnis jo dalyvavimas byloje.

Antra kategorija – poveikio apibrėžtumas (apimant išsamumą ir konkretumą). Poveikis, kuris nėra smurtinis, paprastai atliekamas verbaliniu būdu. Dažniausiai verbalinis poveikis pasireiškia prašymais, įtikinėjimais ir pan., tačiau ir verbalinis poveikis turi būti konkretus ir apibrėžtas, iš kurio vienareikšmiškai būtų aišku, kad bandoma paveikti proceso dalyvį. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas kaltininko pasakytus žodžius „*nu N. susitiksime kalėjime*“ vertino kaip „nepakankamai informatyvius, leidžiančius kelti tik prielaidas, kad šia fraze buvo siekiama paveikti nukentėjusįjį, o nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis“⁷². Apie poveikio turinio neapibrėžtumą pasisakė ir Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėjęs bylą, kurioje E.B. pripažintas kaltu dėl to, kad „būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriaus patalpose parašė savo seseriai adresuotą laišką, kuriame broliui L.B. nurodė paveikti įvykį mačiusius tris liudytojus, jog šie melagingai parodytų, kad įvykio nematė“⁷³. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad apeliantas nežinojo konkrečiai, kas matė įvykį, todėl neturėjo jokios galimybės šių asmenų paveikti – „vien abstrakčios frazės nepakanka pripažinti kaltu, siekiant paveikti liudytoją“⁷⁴. Taigi, siekiant asmens veiksmus vertinti kaip poveikį LR BK 233 straipsnyje numatytiems proceso dalyviams, svarbu nustatyti, ar jo veiksmai atitinka poveikiui keliamus apibrėžtumo ir konkretumo reikalavimus, ypač kvalifikuotos nusikalstamos veikos sudėties atveju, nes esant apibrėžto ir konkretaus grasinimo nusikalstama veika inkriminuojama be kvalifikuojančių požymių.

Pastebėtina, kad LR BK 233 straipsnis įtvirtina, kad draudžiamas yra toks poveikis, kuriuo siekiama melagingų parodymų davimo. Taigi, tokia straipsnio dispozicija reiškia, kad poveikis, kuriuo siekiama, kad asmuo sakytų tiesą, neturėtų patekti į šio straipsnio apimtį. Tačiau Vilniaus rajono apylinkės teismas 2007 m. gruodžio 18 d. nuosprendžiu nuteisė R.S. pagal LR BK 233 str. 3 d. už tai, kad „ji asmens prašė sakyti tiesą“⁷⁵. Dėl šio nuosprendžio apeliacinis skundas paduotas nebuvo, tačiau Vilniaus apygardos teisme, nagrinėjant bylą dėl kitų šioje byloje kaltinamų asmenų, teismas konstatavo, kad pokalbio įrašo turinys leidžia daryti išvadą, kad „R. S. darė poveikį liudytojui, tačiau ji (R. S.) buvo įsitikinusi, kad nuteistasis N. S. nepadarė šio nusikaltimo, todėl prašė A. K. sakyti tiesą ir duoti tokius parodymus, kokius ji davė ikiteisminio tyrimo pradžioje, kai šio nusikaltimo padarymu apkaltino V. Ž. ir P. J. Teisėjų kolegijos nuomone, šio garso įrašo suvestinė leidžia daryti išvadą, kad R. S. prašo A. K.

⁷² Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-91-300/2009

⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-91/2007.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ Vilniaus rajono apylinkės teismo 2007-12-18 nuosprendis dėl R.S. minimas Vilniaus apygardos teismo nuosprendyje dėl kitų asmenų, kurie kaltinami toje pačioje byloje.

sakyti tiesą apie J. S. nužudymo aplinkybes⁷⁶. Autorės nuomone, toks Vilniaus rajono apylinkės teismo nuosprendis nėra teisingas – LR BK 233 straipsnio dispozicija nedviprasmiškai įtvirtina, kad baudžiamoji atsakomybė šio straipsnio pagrindu kyla išimtinai už siekimą, kad liudytojas pateiktų *melagingus* parodymus, specialistas ar ekspertas pateiktų *melagingą* išvadą, vertėjas *neteisingai* išverstų. Tokiu atveju prašymas sakyti tiesą nepatenka į šio straipsnio apimtį, o nesant nusikalstamos veikos sudėties asmuo negali būti nuteistas. Tokios praktikos pavyzdžiai laikytini žalingais.

Be to, pastebėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už poveikį proceso dalyviams kyla tik siekiant paveikti asmenį ikiteisminiame tyrime ar teisme, kai nagrinėjama baudžiamoji byla. Kitaip tariant, jei asmuo daro veiką asmeniui, kuris yra liudytoju ar nukentėjusiuoju administraciniame ar kitame procese (išskyrus kai šios bylos nagrinėjamos teisme ar apkaltos procesą), kaltininkui atsakomybė nekyla. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje prokuroras, sukėlęs eismo įvykį, siekė išvengti atsakomybės ir bandė per kitus asmenis paveikti liudytoją, kad neva automobilį vairavo ne prokuroras⁷⁷. Šioje byloje teismas pasisakė, kad „Faktiškai poveikis 2007-01-02 eismo įvykį mačiusiai ir apie šį įvykį pranešusiai N. J. buvo pradėtas daryti nuo 2007-01-04, kai V. M., V. G., R. V., L. G. ir S. L. ėmėsi veiksmų klastoti įrodymus dėl eismo įvykio, tik dėl to jiems negali kilti baudžiamoji atsakomybė, kadangi N. J. buvo liudytoja administracinėje byloje, o baudžiamoji atsakomybė numatyta už poveikį liudytojui atliekant ikiteisminį tyrimą“⁷⁸. Nors ši teismo pozicija visiškai atitinka LR BK 233 straipsnio sudėtį, tačiau išlieka neišspręstas klausimas – ar asmens, darančio poveikį minėtoje situacijoje (byloje dėl eismo įvykio) ar kitoje, reguliuojamoje administracinės teisės pažeidimų kodekso normomis, veiksmai vertinami kaip nepavojingi ar nepakankamai pavojingi? Ar toks asmuo gali būti nebaudžiamas, o asmuo, kuriam buvo daromas poveikis, vertinamas kaip nenukentėjęs? Tokiu atveju tarsi daroma prielaida, kad jei asmeniui nėra sutrikdoma sveikata arba jei jam nėra grasinama nužudyti, tai jis nepatyrė žalos? Autorės nuomone, tokia įstatymo leidėjo pozicija yra kritikuotina ir reikalauja pataisų, t.y. arba praplečiant LR BK 233 str. dispoziciją, į ją įtraukiant baudžiamąjį nusižengimą už poveikio darymą administracinio teisės pažeidimo proceso dalyviams (liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui), arba už tokius veiksmus numatant administracinę atsakomybę. Žinoma, pirmuoju atveju, gali kilti grėsmė pernelyg išplėsti nusikalstamos veikos ribas ir sudaryti plačią terpę piktnaudžiauti, todėl kriminalizuojant poveikį administracinio teisės pažeidimo procese, būtina įvertinti *ultima ratio* principo svarbą šios veikos kontekste ir konkrečiai nustatyti, kada poveikis proceso dalyviui jau tampa pakankamai pavojingas, kad tokį asmenį būtų tikslinga bausti baudžiamosiomis priemonėmis. Šiuo atveju, manytina, kad didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas asmens veiksmų intensyvumui, t.y. ne vien turiniui. Tokiu būdu būtų užkertamas kelias bausti asmenis už mažareikšmes

⁷⁶ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-138-172/2008.

⁷⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-20-154/2008.

⁷⁸ *Ibid.*

ar nepakankamai pavojingas veikas, t.y. už kurias kelti baudžiamosios atsakomybės klausimą nėra tikslinga⁷⁹.

Taigi, poveikio ribas apibrėžia asmens, kuriam daromas poveikis, procesinis statusas (asmuo turi būti proceso dalyviu, jį ketinama apklausti, procesas turi būti prasidėjęs ir dar nesibaigęs), poveikio konkretumas, apibrėžtumas bei jo intensyvumas. Poveikio ribos taip pat išplaukia iš poveikio tikslų: atsakomybė nekyla už poveikį, kuriuo siekiama kitų tikslų nei įtvirtinta LR BK 233 str. ar LR BK 234 str. dispozicijose (pavyzdžiui – sakyti tiesą).

Neretai poveikis daromas ne tiesiogiai asmens, kuris įtariamas (kaltinamas) ikiteisminiame tyrime (byloje), o pasitelkiant kitus asmenis (tarpininkus). Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiajame Teisme buvo nagrinėjama kasacinė byla, kurioje V. Š. buvo nuteistas už tai, kad „per savo žmoną Z. Š. siekė paveikti nukentėjusią E. J., [...] kad nukentėjusysis pakeistų duotus parodymus dėl pastarojo sužalojimo aplinkybių“⁸⁰. Kaltininko žmonai įtarimai (kaltinimai) pareikšti nebuvo. Kitu poveikio per tarpininką pavyzdžiu gali būti Klaipėdos apygardos teismo byla, kurioje J. E. buvo kaltinamas, bet išteisintas (neįrodžius kaltininko tyčios), už tai, kad „paprastė sūnaus L. E. , kad jis ir jo draugė R. K. ikiteisminio tyrimo metu duotų melagingus parodymus apie tai, kad nusikaltimo padarymo metu, t. y. 2007 m. vasario 13 d., jie buvo kartu su J. E. jo nuomojamame bute. Teismas nurodė, kad kai kaltininkui buvo pareikšti įtarimai dėl poveikio liudytojams, jis neneigė, kad prašė sūnų paliudyti prašomą informaciją apie kaltininko buvimo vietą nusikalstamo veikos darymo metu, tačiau neigė įkalbinėjimą ar (ir) atlygio žadėjimą“⁸¹. Šiuo atveju kaltininkas ne tik darė poveikį savo sūnui, tačiau taip pat ir siekė per savo sūnų paveikti jo draugę. Šioje byloje sūnui buvo pareikšti įtarimai tik dėl melagingų parodymų pateikimo, tačiau jo atliktas poveikis liudytojais (jo draugei) inkriminuotas nebuvo. Tokia pozicija turėtų būti įvertinta: ar tarpininkui neturėtų kilti atsakomybė už poveikio darymą? Ar poveikis laikomas pavojingu tik tuo atveju, kai jį daro pats įtariamasis (kaltinamasis) tiesiogiai? Šią prielaidą paneigiančiu pavyzdžiu gali būti Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis Nr. 2K-108/2009, kurioje V. M. tiesiogiai ir per R. V. siekė paveikti liudytoją eismo įvykio byloje (pagal LR BK 233 str. buvo nuteistas ir R. V.)⁸². Šią bylą nuo prieš tai minėtų iš esmės skiria tik tai, kad joje V. M., R. V. ir kiti asmenys veikė organizuota grupe, tačiau bendrininkavimo forma neturėtų lemti tarpininkų atsakomybės, nes jei asmuo susitaria su kitu asmeniu kartu daryti nusikalstamą veiką (LR BK 24 str. 1 d.), tai jau laikytina bendrininkavimu. Jei asmuo tiesiogiai įgyvendina nusikalstamos veikos sudėties požymius, pagal to paties straipsnio 3 dalį, jis laikytinas vykdytoju. Tokiu atveju - tarpininkas laikytinas tiesioginiu vykdytoju, o asmuo, kuris tiesiogiai nusikalstamos veikos nedaro, bet paprašo padaryti (sukursto), jau laikytinas kurstytoju (LR BK 24 str. 5 d.). LR BK 26 str. 1 d. įtvirtina, jog bendrininkų

⁷⁹ Šis kriterijus svarbus ne tik siūlomų pataisų kontekste, bet vertinant asmens veiksmus bet kurio proceso metu.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2009.

⁸¹ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-280-107-2008.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108/2009.

atsakomybė tiesiogiai priklauso nuo to, kurias *vykdytojo* veikas, apėmė jų tyčia. Taigi, tiek kurstytojas, tiek vykdytojas atsako analogiškai. Tokiu atveju visi teismų sprendimai, kuriuose tarpininkas netrauktas baudžiamojon atsakomybėn, vertintini kaip netinkamos praktikos pavyzdžiai.

2.1.3 LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjekto amžius ir nusikalstamos veikos baigtumo momentas.

Kaltininko amžius. LR BK 13 str. 1 d. įtvirtina, kad kaltininkui atsakomybė kyla tuomet, jei jis yra sulaukęs 16 metų amžiaus. Antra šio straipsnio dalis įtvirtina išimtinės nusikalstamos veikos, kai kaltininko baudžiamoji atsakomybė galima nuo keturiolikos metų, tačiau nei LR BK 233 str., nei LR BK 234 str. į numatytas išimtis nepatenka, todėl atsakomybė už poveikį liudytojui, nukentėjusiajam, specialistui, ekspertui ar vertėjui kyla tik asmenims, sulaukusiems 16 metų. Pastebėtina, kad asmuo laikomas sulaukęs tam tikro amžiaus sekančią dieną po savo gimimo dienos⁸³.

Veikos baigtumas. Nusikalstamų veikų sudėtys skirstomos į formalias ir materialias, priklausomai nuo to, ar veikos kvalifikavimui turi reikšmės padariniai. Jei veikos sudėtis yra formali – „nusikalstama veika laikoma baigta vos pradėjus įgyvendinti jos sudėties požymius, ar kilo numatyti padariai reikšmės neturi, tuo tarpu materialioji nusikalstamos veikos sudėtis reikalauja, kad kiltų padariniai“⁸⁴. Poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, specialistui, ekspertui ar vertėjui sudėtis yra formali – nusikalstama veika laikoma baigta nuo poveikio minėtiems proceso dalyviams pradžios arba nuo trukdymo atvykti į LR BK 233 str. numatytą instituciją pradžios. Reikšmės neturi tai, ar tikslas buvo pasiektas, ar ne. Pastebėtina, kad kilę padariniai jau kvalifikuojami savarankiškai: kaip melagingų parodymų davimas – LR BK 235 str., ar neatvykimas į teisėsaugos institucijas ar kt. – LR BPK 163 str., ar kt.

2.2. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui kvalifikuotos sudėties objektyvieji požymiai.

Nusikalstamos veikos sudėtys, jei straipsnyje yra daugiau nei viena dalis – skiriasi. Kiekvienoje papildomoje dalyje į nusikalstamos veikos sudėtį yra įtraukiami papildomi požymiai, kurie šią veiką daro pavojingesnę arba mažiau pavojinga, atitinkamai keičiasi ir sankcijų griežtumas. Tokiu atveju, kai „nusikalstamos veikos dispozicija reglamentuoja pavojingesnę nusikalstamą veiką, už kurią numatoma griežtesnė sankcija, tokia nusikalstamos veikos sudėtis vadinama kvalifikuota, priešingu atveju – privilegijuota“⁸⁵. Nagrinėjama nusikalstama veika turi tik kvalifikuotas sudėtis (sunkinančias asmens atsakomybę): tai veikos padarymas apkaltos proceso metu arba panaudojant fizinę, psichinę ar kitokią prievart

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-493/2005.

⁸⁴ Piesliakas, V., *supra* note 18.

⁸⁵ *Ibid*, p. 187-188.

2.2.1. LR BK 233 str. 2 d.: poveikio apkaltos proceso metu objektyvieji požymiai

LRBK 233 str. 2 d. numato baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kuris siekė paveikti proceso dalyvius (liudytoją, nukentėjusįjį, ekspertą, specialistą, vertėją), kad jie *apkaltos proceso* metu duotų tikrovės neatitinkančius parodymus (išvadas, vertimą) Seimui ar Seimo specialiajai tyrimo komisijai (toliau – Komisija) arba trukdytų pagal šaukimą atvykti į Seimą ar Komisiją⁸⁶. Iš esmės nusikalstamos veikos sudėtis yra analogiška, tačiau ji papildyta papildomu požymiu – specifiniu procesu, t.y. Seimo apkalta.

Apkalta – „tai parlamentinė procedūra taikoma Respublikos Prezidentui, Konstitucinio, Aukščiausiojo ir Apeliacinio teismų pirmininkams ir teisėjams, Seimo nariams dėl jų padarytų šiurkščių Konstitucijos pažeidimų ar priesaikos sulaužymo, ar įtariant jų padarius nusikaltimą, siekiant nustatyti jų atsakomybę“⁸⁷. Šiam procesui iš Seimo narių, apkaltos iniciatorių ir teisininkų (iš teismo, prokuratūros ir ikiteisminio tyrimo struktūrų) sudaroma Komisija⁸⁸. Po to, kai Komisija pateikia savo išvadas, dėl apkaltos proceso, šioms išvadoms turi pritarti Seimas. Tai rodo, kad apkaltos procese dalyvauja tiek Komisija, tiek Seimas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 233 str. 2 d., ribos yra praplėstos – čia kaltininkui kyla atsakomybė ne už poveikį ikiteisminio tyrimo ar teismo proceso metu, tačiau už poveikį proceso, kuriame kaltininkas gali būti ir nepažeidęs baudžiamųjų įstatymų, dalyviams.

Teismų praktikos dėl asmenų, kurie būtų kaltinami ar nuteisti už poveikį apkaltos proceso metu, nėra, todėl plačiau ši potemė nebus nagrinėjama.

2.2.2. LR BK 233 str. 3 d.: smurto ar kitokios prievartos panaudojimo kaip poveikio darymo būdo objektyvieji požymiai

LR BK 233 str. 3 d. poveikis minėtiems proceso dalyviams papildomas fizinio, psichinio smurto ir kitokios prievartos panaudojimu, siekiant analogiškų tikslų. Ši veika yra pavojingesnė dėl vertybių, kurias kėsiniama ja pažeisti – sveikata, gyvybė ir kt., todėl sukelia sunkesnius padarinius: jei už LR BK 233 str. 1 d. numatytą nusikalstamą veiką gali būti taikoma bet kuri iš penkių alternatyvių bausmių, iš kurių švelniausia yra viešieji darbai, o griežčiausia – laisvės atėmimas iki dviejų metų, tai už LR BK 233 str. 3 d. alternatyvių bausmių tėra dvi (pašalintos trys švelnesnės bausmės) ir abi jos susijusios su laisvės atėmimu – areštas ir laisvės atėmimas iki ketverių metų. Kitaip tariant, atsakomybė sunkinama ne tik mažesniu alternatyvių bausmių skaičiumi, tačiau taip pat padidinant griežčiausios bausmės maksimalią ribą.

Fizinis smurtas (prievarta), pagal dr. Pavelą Kujalį - tai „visuomenei pavojingas, neteisėtas, tyčinis poveikis kito žmogaus organizmui, kuris atliekamas prieš to asmens valią arba be jo sutikimo“⁸⁹. Iš esmės tai gali būti bet kokie fizinio pobūdžio veiksmai, kuriais kėsiniama į asmens gyvybę, sveikatą,

⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Seimo statutas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 5-97, 227 – 229 str.

⁸⁸ *Ibid*, 235 – 237 str.

⁸⁹ Kujalis, P. Prievarta – būtinojo reikalingumo pavojaus šaltinis. *Jurisprudencija*. 2004, 60(52): 74–81.

laisvę. Teismų praktikoje fizinis smurtas (bylose dėl nusikalstamų veikų numatytų tiek LR BK 233 str., tiek 234 str.) paprastai pasireiškia smūgiais į įvairias kūno dalis: į krūtinę⁹⁰, galvą⁹¹, spyriais į krūtinę ir pilvą⁹², taip pat sutinkami gana specifiniai atvejai: auskaro iš ausies išplėšimas ir privertimas nusirengti nuogai ir šokti ant stalo⁹³. Pastarasis pavyzdys iliustruoja poveikio priemonės dvilypumą – šis atvejis gali būti suvokiamas kaip fizinė ir kaip psichinė prievarta. Atriboti šias prievartos rūšis ir minėtus veiksmus priskirti vienai iš jų galima pagal tai, kokia prievarta buvo panaudota prieš tai bei pagal tai, ko buvo siekta. Šiuo atveju asmens valia buvo palenkta fiziniu smurtu, tuo parodant, kad nevykdant tolimesnių nurodymų, galimas pakartotinis analogiškas smurtas. Tačiau, pastebėtina, kad tokio pobūdžio veiksmai gali būti vertinami kaip mišri prievarta (nors tokios sampratos nei doktrinoje, nei jurisprudencijoje nėra), nes apima abi smurto formas.

Nors savo pavojingumu fizinis smurtas yra pavojingesnis už psichinio pobūdžio prievartą, tačiau kaltininkai, vertinant teismų jurisprudenciją, dažniausiai renkasi psichinį smurtą. Psichinis smurtas, pagal profesorių Olegą Fedosiuką – tai „pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti, kad dėl tolesnio grasinančiojo veiksmo ar neveikimo atsiras neigiamų pasekmių“⁹⁴. Kitaip tariant, tai grasinimas sukelti neigiamas pasekmes, paprastai – grasinama susidoroti, nedetalizuojant konkrečių fizinių ar kitokių pasekmių, bet sudarant pagrįstą baimę netekti gyvybės ar būti suluošintu (sužalotu). Taigi, iš esmės psichinės prievartos elementais yra bauginimas bei pavojingumas. Svarbu pastebėti, kad baimę keliantis elgesys tampa psichine prievarta „tik tuomet, jei neigiamų pasekmių, kuriomis grasinama, atsiradimas turi priklausyti nuo kaltininko valios, nepriklausomai nuo to, ar grasinama pačiam asmeniui, ar jam brangiems asmenims ar net nepažįstamiems asmenims (pavyzdžiui, grasinant padegti šalia esantį vaikų darželį)“⁹⁵. Taigi, psichine prievarta pripažintini bet kokie veiksmai, kuriais kitam asmeniui sukeliama baimė, kad ateityje atsiras neigiamų pasekmių tam asmeniui ar kitiems asmenims.

Pastebėtina, kad įvairiuose proceso sprendimuose galima aptikti, kad asmens veiksmus vertinant kaip poveikį proceso dalyviams grasinimų realumas neturi reikšmės, nes jis nėra įtrauktas į LR BK 233 str. 3 d. dispoziciją. Tokiu pavyzdžiu gali būti Vilniaus rajono policijos komisariate gauto J. S. pareiškimo vertinimas: „J. S. savo pareiškime nurodė, kad J. N., kurio atžvilgiu buvo atliekamas tyrimas dėl J.S ir jo žmonos sumušimo, grasino J.S. *jei jis nenori gulėti 2 m² kape, turi atsikratyti savo nuostatų*, tyrėjas atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą, nes nebuvo pakankamai duomenų, įrodančių, kad šie veiksmai bus įvykdyti. Nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą buvo panaikintas dėl to, kad

⁹⁰ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-153-417-2007.

⁹¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-73-66/2009.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75/2008.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-169/2007.

⁹⁴ Fedosiukas, O. Psichinės prievartos samprata Baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, t. 21(13): 101-115.

⁹⁵ *Ibid.*

kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal LR BK 233 str. 3 d. grasinimo realumas neturi reikšmės⁹⁶. Vertinant tokį nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą motyvą, gali susidaryti įspūdis, kad nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste svarbus tik pats tikslas, kurio tokiais veiksmais siekiama, t.y. pakenkti ikiteisminiam tyrimui ar teisminei procesui, išteisinti kaltininkus ir pan. Šiuo atveju grasinimo realumas tapatinamas su asmens ketinimais tokius grasinimus įgyvendinti. Toks požiūris nebūtų visiškai teisingas. Būtent ketinimo įgyvendinimo realumas nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste ir nėra svarbus, tuo tarpu grasinimų realumas turi būti, nes jo nesant, nebūtų pagrindo konstatuoti, kad asmeniui apskritai buvo grasinta. Būtent todėl svarbu atriboti šias sąvokas ir kiekvienu atveju jas vertinti atskirai.

Teismų praktikoje, psichinės prievartos pagal LR BK 233 str. 3 d. išraiškos būdai gali būti įvairūs, dažniausiai – grasinimas susidoroti: „J.M. nuteistas už tai, kad grasino tiesiogiai, o nepaklusus – per kitą asmenį, susidoroti su M.T., taip pat nurodė, kad melagingus parodymus M.T. turi duoti *už ramų gyvenimą*“⁹⁷, kitoje byloje grasinimas susidoroti pasireiškė žodžiais „*ir tau ir man bus geriau*, kuriuos nukentėjusioji suprato kaip realią grėsmę⁹⁸. Nors grasinant susidoroti paprastai pasakomos ganėtinai abstrakčios frazės, tačiau vertinant jų turinį teisine prasme svarbu yra tai, ar jie sukėlė realią baimę asmeniui, taip pat svarbu ir tai, kokio straipsnio pagrindu kaltininko atžvilgiu atliekamas tyrimas (nagrinėjama byla): jei asmuo įtariamas (kaltinamas) už nužudymą, tai jo ir abstraktūs grasinimai susidoroti (pavyzdžiui, „bus blogai“) grasinamąjį įbaugins. Neretai psichinis smurtas gali pasireikšti grasinimu sutrikdyti sveikatą: pavyzdžiui, S.P. „rodė į nukentėjusiosios pusę rankos kumštį, sakydamas: *kai išeisiu – gausi*, taip grasindamas sumušti“⁹⁹, paminėtinis ir kitos bylos, viena iš jų – byla, kurioje buvo grasinama *suspardyti*¹⁰⁰, tuo tarpu kitoje byloje grasinama buvo sunkesnėmis pasekmėmis - joje „organizuotos grupės nariai, veikdami pagal R.Č. nurodymą, grasino E.K. sumušti, sulaužyti kojas, nutraukti lytinius organus“¹⁰¹. Taip pat psichinis smurtas gali pasireikšti bauginimu, pasinaudojant peiliu ar kitokiu daiktu, sustiprinančiu baimės jausmą, pavyzdžiui, D.K. buvo nuteistas už tai, kad „po vieną kartą įspyrė S. S. į krūtinę ir pilvą bei *grasino peiliu, t. y. pridėjo šį jai prie kaklo*“¹⁰². Visi šie pavyzdžiai atskleidė psichinį poveikį, kuris nukreiptas į grasinamojo sveikatą ar gyvybę, tačiau psichinis smurtas gali pasireikšti ir grasinimais sužaloti kitus asmenimis, sunaikinti (sugadinti) grasinamojo ar kitų asmenų turta, pavyzdžiui, R.Č. kartu su kitais keturiais organizuotos grupės nariais,

⁹⁶ Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus rajono policijos komisariato ikiteisminis tyrimas Nr. 57-2-141-09.

⁹⁷ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-499-312-2011.

⁹⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-58-337-2008.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21/2011.

¹⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-140/2011.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2006

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75/2008.

buvo nuteisti už tai, kad „užuominomis grasino [...] sunaikinti padegant tėvų namus“¹⁰³, A.P. nuteistas už tai, kad „grasino nukentėjusiajam deginti ir sprogdinti automobilius, taip pat panaudoti fizinį smurtą prieš nukentėjusiojo draugus. Tęsdamas savo nusikalstamą veiką, A. P., [...] kai 2005 m. spalio 15 d. buvo sudeginti D. A. ir T. Ch. automobiliai, vėl atvyko į A. Ch. darbovietę, reikalaujamas pakeisti parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo metu“¹⁰⁴. Taigi, apibendrinant psichinis smurtas teismų praktikoje paprastai pasireiškia grasinimu asmeniui ar jo artimiesiems nužudyti, sutrikdyti sveikatą ar sugadinti jiems priklausantį turtą.

Nors gali susidaryti nuomonė, kad bet koks grasinimas savaime patenka į BK 233 str. kvalifikuotą sudėtį, tačiau tai paneigiama teismų praktika: pavyzdžiui,

„R.Š. ir M.D., veikdami bendrininkų grupe, įtikindami pakeisti parodymus, siūlydami nueiti pas advokatą, kuris nurodys, kokius duoti parodymus, kad įtariamiesiems G. Ž. ir A. M. būtų skirtos švelnesnės bausmės, siekė paveikti nukentėjusįjį M. J., kad šis ikiteisminio tyrimo metu ir teisme duotų melagingus parodymus. Vėliau tuo pačius veiksmus atliko R.Š. savarankiškai dar du kartus, iš kurių vieną kartą taip pat įteikė nukentėjusiajam ir advokato vizitinę kortelę“¹⁰⁵.

Teismas konstatavo, kad kvalifikacija pagal LR BK 233 str. 3 d. nėra teisinga, nes kaltinimuose psichinė prievarta įvardyti tokie veiksmai: grasinimai, kad *turi vaiką, žmoną*, grasinimai, kad *visi mes norime gyventi ramiai*, reikalavimas nueiti pas advokatą, advokato vizitinės kortelės įteikimas, tačiau „vien ta aplinkybė, kad minėta frazė V. J. buvo nemaloni, neduoda pagrindo ją vertinti kaip psichinę prievartą, nes R. Š. ne reikalavo, o siūlė M. J. dėl parodymų pakeitimo pasikonsultuoti su advokatu ir tuo tikslu trečio susitikimo su M. J. metu net įteikė vieno iš advokato vizitinę kortelę su nurodytais kontaktais. Teismas konstatavo, kad tokių jo veiksmų negalima vertinti kaip psichinės prievartos. Liudytoja V. J. nurodė, kad pokalbiai su R. Š. ir M. D. vyko ramiai, mandagiu tonu, prašant, o ne grasinant. Esant tokioms aplinkybėms, kaltinimai R. Š. ir M. D. tikslinami, mažinant jų apimtį, o jų veikas perkvalifikuojant iš BK 233 str. 3 d. į to paties straipsnio 1 dalį“¹⁰⁶. Tokia teismo pozicija yra teisinga ir sektina – bet koks pokalbis su įtariamoju (kaltinamoju) sukelia nemalonių jausmų liudytojui ar nukentėjusiajam, tačiau ne visi pokalbiai patenka į psichinės prievartos apimtį, t.y. neatitinka psichinės prievartos elementų – neįbaugina arba nėra laikytini pavojingais. Tai nereiškia, kad tokiu atveju kaltininko veikimas neturi būti baudžiamas, tai tik panaikina kvalifikuojantį požymį ir užtraukia atsakomybę už nesmurtinį poveikį (pagal LR BK 233 st. 1 d.).

Apibendrinant psichinės prievartos panaudojimą, siekiant paveikti proceso dalyvius, numatytus LR BK 233 straipsnyje, svarbu pastebėti, kad į kvalifikuota veikos sudėtį nepatenka nekonkretūs žodžiai ar veiksmai (konkliudentiniai), tačiau realumo požymis kvalifikavimui reikšmės neturi. Pažymėtina ir tai, kad sukeltas nemalonus jausmas asmeniui, kuriam daromas poveikis, dar nesuponuoja psichinės prievartos naudojimo, kvalifikuotai sudėčiai inkriminuoti būtina, kad nukentėjusiajam būtų pagrindas bijoti.

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2006

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-386/2007.

¹⁰⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-62-349/2011.

¹⁰⁶ *Ibid.*

Rečiau pasitaikantis LR BK 233 str. 3 d. poveikio būdas – kitokia prievarta. Teismų praktikoje kitokia prievarta suprantama kaip „neigiamų (žalingų) pasekmių baimės sukėlimas nukentėjusiajam“¹⁰⁷. Tuo tarpu doktrinoje tai apibrėžiama kaip „veiksmai, varžantys liudytojo, nukentėjusiojo, specialisto, eksperto ar vertėjo teises ir laisves“¹⁰⁸. Iš esmės ši prievartos rūšis apima visus veiksmus, kurie nepatenka į fizinės ir psichinės prievartos sampratą, tačiau suvaržo minėtų proceso dalyvių galimybę elgtis savo nuožiūra. Doktrinoje tokios prievartos pavyzdžiais yra svaiginimas narkotinėm ar psichotropinėm medžiagom, vaistais¹⁰⁹, tačiau teismų praktikoje kitokiai prievartai priskirtinas ir apgaulės panaudojimas:

„V. A., veikdamas bendrininkų grupėje su K. S., prašydamas K. S. suorganizuoti susitikimą su D. P., panaudodamas psichinę prievartą - apgaulę įbaugindamas D. P., kad teisme liudytoja D. S. duoda parodymus, jog D. P. ją pardavė ir ėmė iš jos pinigus, kad jis teisme sakys, jog D. P. vartojo narkotikus ir pardavinėjo juos merginoms, tokiu būdu siekė paveikti nukentėjusiąją D. P., kad ji duotų melagingus parodymus byloje dėl prekybos žmonėmis“¹¹⁰.

Išnagrinėjęs šią bylą teismas konstatavo, kad panaudota kitokia prievarta, t.y. kad asmenys duoda prieš D.P. nepalankius parodymus: „V. A. teigė, kad pasakys, kad ji pirkė narkotikus, jai bus iškelta baudžiamoji byla. D. P. išsigando viešumos, teismas buvo viešas, ji turi dvi nepilnametes dukras, bijojo, kad apie jos gyvenimą sužinos Vaiko teisių apsaugos tarnyba ir iš jos atims vaikus, todėl iš baimės sumelavo“¹¹¹. Kitaip tariant, D.P. nenorėjo, kad kiltų jai žalingos pasekmės, todėl negalėjo pasirinkti savo veiksmų. Tokie V.A. veiksmai neatitinka nei psichinės, nei fizinės prievartos sampratos. Atitinkamai jų negalima vertinti ir kaip nesmurtinių, kaip įtikinėjimo, prašymo ar pan., nes šiuo atveju apgaulė (poveikio būdas) vertinama kaip atskira priemonė kelti baimę, kuri iš esmės artima grasinimui, todėl nepatenka į LR BK 233 str. 1 d. apimtį.

2.3. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už poveikį liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui (LR BK 233 str. 4 d.)

Juridiniams asmeniui baudžiamoji atsakomybė kyla ne visuomet. Baudžiamasis kodeksas įtvirtina sąlygas, kurios sudaro galimybę kelti juridinio asmens atsakomybės klausimą (LR BK 20 str.):

1. Veiką reglamentuojantis straipsnis turi numatyti juridinio asmens atsakomybę (1 d.);
2. Veiką juridinio asmens naudai ar interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jei jis įmonėje eina vadovaujančias pareigas ir turi teisę juridinį asmenį atstovauti arba priimti įmonės vardu sprendimus arba kontroliuoti jos veiklą (2 d.);
3. Veiką padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas asmuo dėl BK 20 str. 2 d. nurodyto asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės (3 d.);
4. Juridinio asmens atsakomybė kyla kartu su fizinio asmens atsakomybe (4 d.).

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“. *Teismų praktika*. 1996, Nr. 4-3, 5 p.

¹⁰⁸ Abramavičius, A., *et al.*, *supra* note 31, p. 163.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-507-133/2010.

¹¹¹ *Ibid.*

Minėtas straipsnis taip pat numato išimtį – atsakomybė nekyla valstybei, savivaldybei, valstybės ir savivaldybės institucijoms ir įstaigoms, tarptautinei viešajai organizacijai (5 d.).

Nagrinėjamo straipsnio kontekste, atsakomybė juridiniam asmeniui yra galima – ją numato ketvirtoji šio straipsnio dalis, tačiau teismų praktikoje tokių pavyzdžių nėra. Modeliuojant tokią situaciją, atsakomybė galėtų kilti jei, tarkim, įmonės vadovas ar skyriaus vadovas nurodo pavaldžiam darbuotojui neliudyti ikiteisminiame tyrime (teisme) prieš įmonę ar kitą įmonės darbuotoją (tarkime – kito skyriaus vadovą, buhalterį ar pan.). Šiuo atveju kaltininkas (įmonės vadovas ar skyriaus vadovas) gali įtikinėti, prašyti, grasinti atleidimu iš darbo, įpareigoti kitą darbuotoją (tarkim, apsauginį) sužaloti ar grasinti sužaloti liudytoją (darbuotoją), ar pasirinkti kitas poveikio priemones. Analogiška situacija galima ir siekiant, kad įmonės darbuotojas susitaikytų su kaltininku. Taigi, teoriškai juridinio asmens atsakomybė, paveikiant liudytoją, nukentėjusįjį ar kitą proceso dalyvį, galima. Galima kelti prielaidą, kad praktiškai tokia situacija egzistuoja, tačiau darbuotojai šių įmonės veiksmų neskundžia, tad problema yra latentinė ir praktikoje nepasitaiko. Tačiau tai tėra prielaida, duomenų apie jos egzistavimą ir (ar) latentiskumą nėra, todėl ši potėmė plačiau nenagrinėjama.

2.4. Poveikio liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui subjektyvieji požymiai: pakaltinamumas ir kaltė

Baudžiamoji atsakomybė, pagal LR BK 2 str. 3 d. kyla tik tuomet, „jei asmuo yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir jei nusikalstamos veikos padarymo metu jis suvokė savo veiksmus ir gebėjo juos valdyti“¹¹². Taigi, vertinant veikos subjektyviuosius požymius, svarbu nustatyti asmens pakaltinamumą ir kalte.

Pakaltinamumas. LR BK nenumato pakaltinamumo sampratos, tačiau ją galima suformuluoti iš LR BK 17 str. 1 d. – tai asmens gebėjimas suvokti savo veiksmus ir juos valdyti. Šioje normoje taip pat minima, kad asmens nepakaltinamumas yra tiesiogiai susijęs su psichikos sutrikimais. Žinoma, psichikos sutrikimas nėra savaime pagrindas laikyti asmenį nepakaltinamu, baudžiamojo proceso prasme aktualūs tik tie sutrikimai, kurie lemia asmens nesugebėjimą vertinti savo veiksmus, suvokti jų pavojingumą, priešingumą teisei, galimus padarinius ir nesugebėjimą jų valdyti. Atsižvelgiant į tai, kad teismų praktikoje (bylose dėl nagrinėjamos nusikalstamos veikos) pakaltinamumo ginčijimas nėra pasitaikęs, plačiau šią potėmę aptarinėti nėra tikslinga.

Kaltė – „tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais sudėties požymiais“¹¹³. Įrodinėjant asmens kalte, būtina nustatyti kaltės formą (tyčia ar neatsargumas). Tyčinė kaltė skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę tyčią (LR BK 15 str. 1 d.). Abi tyčios rūšys apima tokį asmens elgesį, kai jis suvokia veikos pavojingumą ir nori taip veikti. Šias tyčios rūšis skiria tai, kad netiesioginė tyčia galima išimtinai tik materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse: tai rodo netiesioginės tyčios samprata – „asmuo suvokia daromos nusikalstamos veikos pavojingą pobūdį, *numato pavojingumą*

¹¹² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

¹¹³ Piesliakas, V., *supra* note 18.

padarinių kilimą ir nors jų nenori, sąmoningai leidžia jiems kilti¹¹⁴. Nevertėtų tiesioginę ir netiesioginę tyčias atriboti tik pagal tai, nes asmuo gali veikti tiesiogine tyčia ir materialiose sudėtyse – tokiu atveju tiesioginę ir netiesioginę tyčias galima atskirti pagal asmens tyčios kryptingumą, t.y. ar asmuo siekia numatomų padarinių, ar nors nesiekia, tačiau leidžia jiems kilti.

Kita kaltės forma (neatsargumas) taip pat skirstoma į dvi rūšis: nusikalstamą pasitikėjimą ir nusikalstamą nerūpestingumą (LR BK 16 str. 1 d.). Šios neatsargios kaltės rūšys atribojimas pagal tai, ar asmuo apskritai suvokė, kokius padarinius veika gali sukelti: nusikalstamos pasitikėjimo atveju, asmuo „suvokia, kokias pasekmes gali sukelti jo veikimas (ar neveikimas), tačiau lengvabūdiškai tikisi jų išvengti“¹¹⁵, tuo tarpu nusikalstamo „nerūpestingumo atveju, kaltininkas nenumato padarinių, nors turėjo ir galėjo juos numatyti“¹¹⁶. Neatsargumo rūšių formuluotės rodo, kad neatsargios kaltės formos galimos tik materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse.

Nagrinėjama nusikalstama gali būti padaryta tik tiesiogine tyčia – kaltininkas supranta, kad daro poveikį proceso dalyviui („siekia, kad nukentėjusysis, liudytojas ar kiti LR BK 233 str. dispozicijoje numatyti asmenys duotų tikrovės neatitinkančius parodymus teisės saugos institucijoje, arba sutrukdyti jiems atvykti duoti parodymų pagal šaukimą į šaukime nurodytą vietą ar pas šaukime nurodytą teisės saugos pareigūną“¹¹⁷) ir nori taip veikti. Taigi, įrodinėjant asmens kaltę įgyvendinus nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėties elementus, svarbu nustatyti, pirma, ar asmuo *suvokia*, kad jo atliekami veiksmai yra pavojingi ir prieštarauja teisės normoms, ir, antra, ar jis tikrai *nori* tokius veiksmus atlikti, t.y. ar jo veiksmai sąmoningai nukreipti į tiesos neatitinkančios informacijos patekimą į ikiteisminio tyrimo ar baudžiamosios bylos medžiagą. Iš esmės, pasekmės veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, nors jei padarinių atsirado – jie kvalifikuojami pagal atskirą LR BK straipsnį.

Teismų praktikoje kaltininko kaltė yra ginčijama neretai - vienas iš kaltės ginčijimo pagrindų yra žinojimo apie planuojamus (ar atliekamus) veiksmus liudytojo ar nukentėjusiojo atžvilgiu nebuvimas, t.y. intelektualiojo kaltės elemento neigimas. Dažniausiai savo kaltę neigia vienas iš bendrininkų, nurodydamas, kad kitų bendrininkų veiksmai, pasireiškę poveikiu liudytojui (nukentėjusiajam ar kt.), jam nebuvo žinomi, pats juose nedalyvavo. Tokių bylų pavyzdžiais gali būti Kauno apygardos teismo byla, kurioje „K.S. nurodė, kad kito bendrininko veiksmai nukentėjusiosios atžvilgiu jam nebuvo žinomi – jis tik suorganizavo susitikimą, paties pokalbio turinio nežinojo, tik numatė, kad bus kalbama apie bylą“¹¹⁸. Kitu pavyzdžiu laikytina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-108/2009, kurioje veikė trys asmenys: V. M. (organizatorius), V. G., R. V. Pastarasis teigė, „kad apie V.M. sumanymus nieko nežinojo, byloje nustatyti jo veiksmai apie poveikį nukentėjusiajai yra grindžiami

¹¹⁴ Piesliakas, V., *supra* note 18, p. 356.

¹¹⁵ *Ibid.*, p. 377.

¹¹⁶ *Ibid.*, p. 390.

¹¹⁷ Fedosiukas, O. *Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis): Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui LR BK XXXIV skyrius (BK 231 – 238 str.)*. Paskaitų skaidrės.

¹¹⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-507-133/2010.

prielaidomis¹¹⁹. Bendrininko kaltės elemento įrodinėjimo aspektu žinojimas (ar nežinojimas) gali pasireikšti skirtingai – pavyzdžiui, nežinojimas gali reikšti kito asmens ekscesą, be to, gali turėti ženklia reikšmę vertinant ir tai, ar asmuo suvokė savo veiksmų pavojingumą – ar suvokė, kaip jo veiksmus supras nukentėjusysis (liudytojas ar kitas proceso dalyvis). Minėtose dvejose bylose teismai nurodė, kad kiekvieno bendrininko indėlis yra reikšmingas nustatytoje nusikalstamoje veikoje, įrodymų visuma rodo jų aktyvų dalyvavimą paveikiant proceso dalyvį (abejose bylose kasatoriai pripažinti vykdytojais), kaltė pilnai įrodyta. Kitaip tariant, sprendžiant su intelektualiuoju elementu susijusią asmens kaltės vertinimo problemą, svarbu atsižvelgti į tai, koks kaltininko indėlis į veiką – ar jo veiksmai ir jų reikšmė nerodo kaltininko psichinio santykio su veika, t.y. ar jis realiai galėjo nesuvokti savo veiksmų (o jei veikė su bendrininkais – bendrų veiksmų) pavojingumo.

Taip pat galima sutikti tokių teismų praktikos pavydžių, kur ginčijamas valinis kaltės momentas, pavyzdžiui - tikslas, kurio buvo siekta (tyčios kryptingumas). Panevėžio apygardos teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje „A.V. ne mažiau kaip keturi kartus susitikdamas su nekentėjusiuoju J.S. prašė, reikalavo, žadėdamas materialinį atlygį siekė paveikti J.S. parašyti melagingą paaiškinimą teismui bei susitikdamas su liudytoja M.V. prašė ir nurodė surašyti melagingą paaiškinimą teismui“¹²⁰. Šioje byloje A.V. nurodė, kad savo veiksmais nesiekė išgauti iš nukentėjusiųjų melagingus parodymus. Teismas konstatavo, kad „trijų nukentėjusiųjų parodymai atskleidžia, kad A.V. darė jiems poveikį, kad jie pakeistų parodymus ir nurodė melagingų parodymų turinį, pats juos surašė ir davė jiems pasirašyti, tokiu būdu įrodo jo veikimą tiesiogine tyčia“¹²¹. A. V. šį nuosprendį apskundus kasacine tvarka, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad „subjektyvieji požymiai yra glaudžiai susiję su objektyviaisiais, todėl apie kaltę negalima spręsti vien pagal tai, kaip savo ar kitų bendrai veikiančių asmenų veiksmus suprato kaltininkas, tačiau ir pagal išorinius (objektyvius) požymius, atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, pastangas juos padarant, vietą, laiką ir pan. Šioje byloje teismas konstatavo, kad A.V. tikslas buvo ne padėti teismui atskleisti tiesą, tačiau bet kokia kaina išvengti atsakomybės už savo veiksmus“¹²². Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis turėtų būti vertinama kaip pavyzdinė, kvalifikuojant, ginčijant ar įrodinėjant poveikį dariusio asmens kaltę – ja išplečiami subjektyviųjų nusikalstamos veikos požymių vertinimo kriterijai. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai ginčijamas kaltės elementas, nes tiek suvokimas, tiek valia yra asmeniniai (vidiniai) veiksniai, t.y. jie susiformuoja asmens sąmonėje. Tokius veiksnius atskleisti ir įrodyti be objektyviųjų požymių įvertinimo gali būti sudėtinga, ypač tuomet, kai kaltininkas veikė vienas ir byloje tėra jo ir nukentėjusiojo (ar liudytojo ar kt.) parodymai.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108/2009.

¹²⁰ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-511/2010.

¹²¹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-511/2010.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-523/2010.

3. POVEIKIO LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI, SPECIALISTUI AR VERTĖJUI NUSIKALTIMO SUDĖTIES ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ IR TEISĖS PAŽEIDIMŲ

Nagrinėjama nusikalstama veika gali padaryti įvairūs proceso dalyviai, kurių veiksmai baudžiamąja tvarka vertinami skirtingai, t.y. jei poveikį liudytojui ar nukentėjusiajam daro įtariamasis (kaltinamasis) ar kiti asmenys, kurie nėra valstybės tarnautojai, jų veiksmai kvalifikuojami tik pagal LR BK 233 straipsnį¹²³, tačiau jei minėtą nusikalstamą veiką padaro asmenys, turintys tarnautojo ar jam prilyginto asmens statusą, tokiu atveju atsakomybė kyla ne tik pagal LR BK 233 straipsnį, tačiau taip pat ir pagal tarnybinį nusikaltimą numatantį LR BK straipsnį (LR BK XXXIII skyrius). Be to, pastarųjų subjektų atveju svarbus ne tik jų veiksmų kvalifikavimo specifiškumas, tačiau ir iš to kylanti jų veiksmų atribojimo nuo drausminio nusižengimo problema.

Pastebėtina, ir tai, kad nagrinėjama nusikalstama veika, kaip jau buvo minėta anksčiau, gali pasireikšti tiek skirtingos formos prievarta (smurtu), tiek įvairaus turinio grasinimais, todėl turi glaudžią sąsają su kitomis panašios sudėties smurtinėmis nusikalstamomis veikomis, pavyzdžiui, bet kokio masto sveikatos sutrikdymu, grasinimu nužudyti, terorizavimu, žmogaus laisvės suvaržymu, kt. Atsižvelginat į šį tarpusavio ryšį, kyla poreikis nustatyti šių nusikalstamų veikų atribojimo kriterijus.

Šioje potemėje bus nagrinėjami specifinių subjektų (advokato, tyrėjo, prokuroro) veiksmai ir jų kvalifikavimas teismų praktikoje, o taip pat nagrinėjamos nusikalstamos veikos atribojimas nuo sveikatos sutrikdymo (LR BK 135, 138, 140 straipsniai), grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą ar terorizavimo (LR BK 145 straipsnis), neteisėto laisvės suvaržymo (LR BK 146 str.) ir žmogaus veiksmų laisvės varžymo (LR BK 148 str.).

3.1. Advokato veiksmų vertinimas

Gynybos šalies veikla ikiteisminio tyrimo ar teismo proceso metu yra svarbi baudžiamojo proceso dalis, nes jos metu formuojama įtariamojo (kaltinamojo) gynybinė pozicija, taip pat, nors ir ribotai, renkami įrodymai (išreikalaujami dokumentai, ieškomi ir apklausiami gynybai naudingi liudytojai ir pan.). Būtent ši ribota advokato galimybė ir turi esminę reikšmę šioje magistro baigiamojo darbo dalyje: nors advokato paskirtis yra „teisėtais būdais ir priemonėmis ginti savo kliento teises ir teisėtus interesus“¹²⁴, tačiau pasitaiko tokių atvejų, kai advokatas, „siekdamas laimėti bylą, pažeidžia įstatymo ar etikos normas ir tokiu būdu diskredituoja savo vardą, pavyzdžiui, lankosi pas priešingos

¹²³ Išskyrus tais atvejais, kai nagrinėjama veika veikdami kartu padaro keli asmenys (taip pat nesantys valstybės tarnautojais ar jiems prilygintais asmenimis), tuomet nusikalstama veika kvalifikuojama ir pagal atitinkamą BK 24 straipsnio dalį.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *A. M. v Lietuvos advokatų taryba* (bylos Nr. 3K-584/1999)

šalies kviečiamą liudyti asmenį bei siūlo jam už atlygį atlikti neteisėtą veiką¹²⁵. Tokie advokato veiksmai gali tapti rimta grėsme teisingumo vykdymui ir tiesos nustatymui.

Advokato veikslių besąlygišką laisvę varžo, pirmiausia, Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – Advokatūros įstatymas) 5 straipsnio 3 ir 6 punktai (veiklos teisėtumo ir nepriekaištingo elgesio principai), 39 straipsnio 1 dalies 1 punkto 1 ir 2 dalys (pareiga laikytis įstatymų ir etikos principų)¹²⁶. Vertėtų šiek tiek išryškinti teisėtumo principą, kurio privalu laikytis advokatui. Šis principas reiškia, kad „kiekvienas proceso veiksmas ir sprendimas turi remtis įstatymu ir jokie taktiniai niuansai negali jo pakeisti“¹²⁷, kitaip tariant, advokatas, įgyvendindamas savo kliento valią, negali atliktų jokių veikslių, kurie pažeidžia teisės normas, priešingu atveju, tokia advokato veikla būtų vertinama, kaip neteisėtos gynybos priemonės ir užtrauktų jam atsakomybę. Vertinant advokato veiklos teisėtumą, svarbus ir Lietuvos advokatų etikos kodeksas¹²⁸, kurio 1.1 punktas reikalauja vykdyti tik teisėtus savo kliento interesus, o 2.3.3 punktas draudžia naudoti neteisėtas gynybos priemones. Įstatymo ir profesinės etikos taisyklių nuostatas advokatas ar advokato padėjėjas privalo žinoti *ex officio*¹²⁹, jų pažeidimas užtraukia drausminę (Advokatūros įstatymo 52 str.¹³⁰) arba baudžiamąją atsakomybę.

Drausminė atsakomybė šio magistro baigiamojo darbo temos kontekste aktuali tik tiek, kiek ji kyla dėl poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, specialistui, ekspertui ar vertėjui (t.y. neteisėtos gynybos priemonės pagal Lietuvos advokatų etikos kodekso 2.3.3 p.). Šio punkto pagrindu kilti gali tiek drausminė, tiek baudžiamoji atsakomybė, o aiškių kriterijų, kurie padėtų nustatyti, kada neteisėtos gynybos priemonės peržengia drausminės atsakomybės ribas ir patenka į baudžiamosios teisės sritį, nėra. Tiesą sakant, tarp Advokatų garbės teismo sprendimų tik nedidelis skaičius tų, kurie susiję su poveikiu minėtiems proceso dalyviams, tad darytina išvada, kad šiais atvejais dažniausiai visgi kyla baudžiamoji atsakomybė.

Tęsiant advokatų veiklos teisėtumo klausimą, paminėtina, kad Advokatūros leidinio *Lietuvos advokatūra* 2011 m. ketvirtame numeryje¹³¹ buvo suformuluoti advokatų etikos dėsniai pagal Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo nutarimus. Nagrinėjamos temos kontekste, svarbiausieji iš jų būtų susiję su bendravimu su liudytojais, pavyzdžiui, kad advokatui „kalbėtis su liudytojais apie bylą ne tik neleistina, bet ir draudžiama, nes leidus kalbėtis būtų plati dirva įvairiems nesąžiningumams“¹³² arba jog po pokalbio su liudytojais „visuomet gali kilti įtarimas, kad liudytojas duoda parodymus *advokato*

¹²⁵ Advokatų garbės teismo 2008 m. lapkričio 13 d. sprendimas. *Lietuvos Advokatūra*, p. 25 [interaktyvus]. Vilnius, 2011, Nr. 1–2 (38–39), [žiūrėta 2012-08-12]. <<http://www.advoco.lt/getfile.aspx?dokid=6e4483a1-879e-4a01-afe4-e285f485c003>>.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.

¹²⁷ Gušauskienė M. *Teisė į gynybą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas: teorinės ir teisinės prielaidos ir praktinio taikymo problemos*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo universitatas, 2007, p. 59.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 130-4681.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *A. M. v Lietuvos advokatų taryba* (bylos Nr. 3K-584/1999).

¹³⁰ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.

¹³¹ Advokatų etikos dėsniai pagal Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo nutarimus. *Lietuvos Advokatūra*, p. 14-17 [interaktyvus]. Vilnius, 2011, Nr. 4 (41) [žiūrėta 2012-08-12]. <<http://www.advoco.lt/getfile.aspx?dokid=e612dbb9-169a-4800-8ad0-cfe9fc840a22>>.

¹³² *Ibid.*

*pamokintas*¹³³. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad nepaisant to, kad advokatas turi teisę rinkti įrodymus ir bendrauti su procesui reikšmingais asmenimis, tačiau bendavimas su liudytojais ar nukentėjusiais visuomet išlieka rizikingu dėl galimybės atlikti nusikalstamus veiksmus (pažeisti etikos principus ar kitas teisės normas), ir dėl rizikos būti apkaltintu poveikio minėtiems proceso dalyviams darymu (net jei toks poveikis daromas ir nebuvo).

Nemažiau svarbus advokatų etikos dėsniis – „draudimas duoti patarimus, kurie prieštarauja įstatymams“¹³⁴, kuris iš esmės analogiškas prieš tai minėtam teisėtumo reikalavimui, kuris įtvirtintas tiek Advokatūros įstatyme, tiek Lietuvos advokatų etikos kodekse. Šis principas plačiai plėtojamas ir užsienio literatūroje, pavyzdžiui, advokatas M. Barščevskis (*M. Барщевский*) knygoje *Advokatų etika* yra pasisakęs, kad advokatas privalo „laikytis pagarbos teismui principo, todėl negali stengtis apgauti teismo, pateikiant ar siūlant liudytojams pateikti melagingus parodymus. [...] Advokatui neleidžiama atkalbinėti liudytojui nuo parodymų davimo, nuo atvykimo į ikiteisminio tyrimo institucijas ar teismą, leisti liudytojui duoti melagingus parodymus“¹³⁵. Tokia M. Barščevskio išreikšta pozicija teisėtumo principą iš esmės gretina su pagarbos teismui principu, nes poveikis liudytojui (ar kitam proceso dalyviui) kelia grėsmę teisingumo įgyvendinimui ir tokiu atveju tik išreiškia teisingumą įgyvendinančios institucijos (teismo) veiklos menkinimą.

Nors reikalavimas laikytis įstatymų ir etikos normų yra imperatyviai įtvirtinamas svarbiausiuose advokatų veiklą reguliuojančiose įstatymuose, ir analizuojamas doktrinoje, vis dėl to aiškių kriterijų, nustatančių ribą tarp drausminės ir baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą gynybos priemonių naudojimą, nei teisės aktuose, nei mokslinėje literatūroje nėra nustatyta. LR BPK 49 straipsnis (advokato nušalinimas) yra vienintelė nuostata, kurią galima taikyti, siekiant nutraukti advokato neteisėtą gynybos priemonių naudojimą. Vis dėl to, nėra ir aiškių kriterijų, „kuriais vadovaujantis galima būtų teigti, kada naudojamos gynybos priemonės neteisėtumo laipsnis yra pakankamas siekiant gynėją nušalinti“¹³⁶, tačiau Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje Nr. 1N-30/2011 yra išvardinami keli advokato veiksmų, kurie teismų formuojamoje praktikoje yra laikomi pakankamu pagrindu nušalinti advokatą ir spręsti klausimą dėl jo atsakomybės baudžiamąją tvarka, pavyzdžiui: „gynėjas dalyvavo kaip bendrininkas kartu su ginamuoju darant nusikalstamą veiką, suimtas ginamasis per gynėją daro naujas nusikalstamas veikas, siekiama neteisėtais būdais paveikti liudytojus, nukentėjusiuosius, ekspertus, naikinti ar klastoti dokumentus ar pan. (jei teisėtomis ir leistinomis priemonėmis surinkti faktiniai duomenys (įrodymai) patvirtiną pagrįstą įtarimą apie tai)“¹³⁷. Vadovaujantis šia nutartimi, galima daryti išvadą, kad LR BK 233 straipsnyje numatytų veiksmų atlikimas savaime yra pakankamas pagrindas taikyti LR BPK 49 straipsnį (žinoma, jei yra duomenų, kurių pagrindu galima pagrįstai kelti prielaidą, kad advokatas tokius veiksmus atliko). Šio argumento pavyzdžiu gali būti Lietuvos

¹³³ Advokatų etikos dėsniai pagal Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo nutarimus, *supra* note 131.

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ Barčevskij M. Ju. *Advokatskaja etika. Izdanije 2. [Advocates' ethics, 2nd edition]*. Moksva: Profobrazovanie, 2000, p. 93-94.

¹³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-30/2011.

¹³⁷ *Ibid.*

apeliacinio teismo nutartis Nr. 1N-29/2011: kurioje advokato A. Š. nušalinimas nuo M. B. gynybos buvo pripažintas pagrįstu, motyvuojant “tuo, jog susipažinus su teismui pateikta ikiteisminio tyrimo medžiaga ir iš A. Š. pateiktų įtarimų matyti, jog advokatas savo veiksmais galimai siekė neteisėtais būdais paveikti nukentėjusį ir dėl to jam oficialiai yra pareikšti įtarimai. [...] Nagrinėjamu atveju pakanka, jog teisėtomis ir leistomis priemonėmis surinkti faktiniai duomenys (įrodymai) patvirtina aplinkybę, jog gynėjas naudoja neteisėtas gynybos priemones – galimai siekia neteisėtais būdais paveikti nukentėjusį. Šioje byloje taip pat konstatuota, kad tokiu atveju teismas nevertina advokato kaltumo dėl veikų, kuriomis jis yra įtariamas, svarbu tik, kad yra pakankamai duomenų, kurie sudaro pagrindą kelti prielaidą, kad advokatas tokių veiksmų galėjo ar siekė imtis¹³⁸. Kitaip tariant, jei pateikiama pakankamai duomenų, kad advokatas ketino atlikti ar atliko LR BK 233 straipsnyje numatytus veiksmus, tai bus laikoma pakankamu pagrindu jį nušalinti nuo gynybos. Tokiu atveju, spręstinas klausimas ir dėl advokato atsakomybės. Atsižvelgiant į tai, kad poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam sudaro nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 233 str., sudėtį, klausimas dėl tikslingumo pradėti ikiteisminį tyrimą, nebekeliamas – jis paprastai jau būna pradėtas.

Nagrinėjant advokato atsakomybės klausimą dėl veiksmų, kuriuos jis padarė veikdamas kaip advokatas ir siekdamas naudoti savo ginamajam, svarbia laikytina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 29 d. byla, kurioje „advokatas P. Z. buvo nuteistas už tai, kad būdamas įtariamojo M. M. gynėjas baudžiamojoje byloje [...] advokato kontoroje, siekė paveikti nukentėjusiąją N. P., kad ji ikiteisminio tyrimo metu ir teisme duotų melagingus parodymus bei paaiškinimus dėl įtariamojo M. M. veiksmų jos išžagavimo byloje, t. y. įtikinėdamas bei diktuodamas privertė parašyti raštą, adresuotą Visagino PK, jog neva M. M. neteisėtų veiksmų jos atžvilgiu nevykdęs¹³⁹. Ši byla svarbi tuo, kad joje teismas konstatavo, kad „advokato statusas baudžiamosios atsakomybės pagal LR BK 233 straipsnio 1 dalį nešalina. Jei advokatas, gindamas įtariamąjį ar kaltinamąjį, naudoja neteisėtas gynybos priemones, jis gali būti traukiamas atsakomybėn. Jei advokato padaryti pažeidimai gali būti kvalifikuojami kaip nusikalstama veika, advokatui gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Gynėjo pareiga panaudoti visas įstatymuose nurodytas gynybos priemones ir būdus, kad būtų nustatytos aplinkybės, teisinančios ginamąjį ar lengvinančios jo atsakomybę (LR BPK 48 straipsnio 2 dalies 1 punktas), sistemiškai susijusi su *jo pareiga nenaudoti neteisėtų gynybos priemonių*“¹⁴⁰. Tokiu būdu pradėta formuoti praktika, nesudaranti galimybių advokatams dangstyti savo veikla kaip neva pateisinančia nusikalstamus jo veiksmus.

Advokato veiksmai pagal LR BK 233 straipsnį, dažniausiai pasireiškia trukdymu atvykti į teisėsaugos institucijas (policiją, prokuratūrą, teismą) duoti parodymus¹⁴¹, melagingo pareiškimo parengimu ir liepimu duoti jame nurodytus parodymus¹⁴².

¹³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-29/2012.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2005.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298-174-2008.

Viena svarbiausių bylų, analizuojant advokato veiksmus LR BK 233 straipsnio kontekste yra byla, kurioje advokatas A. G. nuteistas už tai, kad siekė paveikti nukentėjusiąją O. Č. (advokatas įtikinėjo ir įkalbinėjo, o jo ginamieji – žadėjo perduoti nukentėjusiajai 4 000 Lt), kad ji duotų melagingus parodymus baudžiamąją bylą nagrinėjant apeliacine tvarka¹⁴³. Šią bylą apeliacine tvarka nagrinėjęs Šiaulių apygardos teismas A. G. išteisino ir konstatavo, kad „nukentėjusioji atėjo pas advokatą, kad jis padėtų teisine forma surašyti pareiškimą, todėl šie advokato veiksmai laikytini [...] tinkamu savo pareigų atlikimu. Advokatas, vykdydamas imperatyvių įstatymų normų reikalavimus, įspėjo pas jį atvykusią O. Č. dėl atsakomybės už parodymų keitimą ir leido jai pačiai apsispręsti dėl galimų veiksmų [...]. Būtent taip, klientams ir nukentėjusiajai O. Č. prašant pagalbos surašyti išsamiai teisine forma jos pareiškimą, A. G. ir elgėsi, lojaliai vykdydamas jam [...] pavestas pareigas, įskaitant ir pareigą panaudoti visas įstatymų numatytas gynybos priemones ir būdus, idant būtų nustatytos aplinkybės, teisinančios jo ginamuosius ar lengvinančios jų atsakomybę. Pagrindo teigti, kad A. G. naudojo neteisėtas gynybos priemones, nėra“¹⁴⁴. Tokia teismo pozicija yra visiškai neaiški, nes teismas, viena vertus, tvirtina, kad advokatas turi teisę panaudoti visas *įstatymo numatytas* gynybos priemones, t.y. nurodo, kad advokatas negali peržengti įstatymo normų, bet, kita vertus, pateisina advokato veiksmus, pasireiškusių leidimu nukentėjusiajai keisti parodymus tam, kad jo ginamasis būtų išteisintas, ir juos vertina kaip normalią gynybinę taktiką. Tuo tarpu užsienio literatūroje, kaip jau minėta prieš tai, draudžiama ne tik duoti patarimus prieštaraujančius įstatymui, bet ir „*leisti* liudytojui (ar nukentėjusiajam) duoti melagingus parodymus“¹⁴⁵. Taigi, teismas šiuo nuosprendžiu pats sau prieštarauja – teigdamas, kad advokatas privalo veikti įstatymo ribose, pateisina jo leidimą nukentėjusiajai surašyti melagingus (ir tuo pačiu naudingus gynybai) parodymus, nepaisant to, kad tokie advokato veiksmai pažeidžia įstatymus.

Šią bylą nagrinėjant kasacine tvarka, buvo konstatuota, kad „Šiaulių apygardos teismas bylą išnagrinėjo remdamasis iš esmės tik advokato A. G. parodymais, tačiau nevertino kitų faktinių aplinkybių, įrodančių ne tik tai, jog advokatas leido O. Č. keisti savo parodymus, tačiau taip pat A. G. pats aktyviai dalyvavo nusikalstamos veikos daryme [...]. Taip pat teismas neįvertino, kad nukentėjusiosios parodymo keitimo motyvų, t.y. kad ji suprato, kad atleidžia už išžaginimą, o ne, kad apskritai neigia šios nusikalstamos veikos padarymą“¹⁴⁶, todėl kasacinis teismas Šiaulių apygardos nuosprendį panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Šiaulių apygardos teismas, iš naujo išnagrinėjęs baudžiamąją bylą dėl advokato A. G. veiksmų vertinimo pagal LR BK 233 straipsnį, nurodė, kad „pirmos instancijos teismo nuosprendis buvo teisėtas ir pagrįstas, įrodymų visuma leidžia daryti išvadą, kad advokatas A. G. siūlė O. Č. pakeisti parodymus, padiktavo jai pareiškimo dėl

¹⁴² Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-13-332-2009.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-13-332-2009.

¹⁴⁵ Barchevskij M. Ju., *supra* note 135, p. 93- 94.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2009;

melagingų parodymų išžaginimo byloje tekstą, garantavo, kad už parodymų pakeitimą jai negrės baudžiamoji atsakomybė, tik bus paskirta bauda¹⁴⁷. Nors šia nutartimi teismas advokato veiksmus dėl poveikio nukentėjusiajai įvertino tinkamai, tačiau advokatas savo kasaciniu skundu siekė įrodyti, kad teismas „netinkamai traktavo terminą poveikis – įtikinėjimas ir įkalbinėjimas, nesant juose psichologinio spaudimo ir prievartos požymių, tėra tik argumentuotas faktų išdėstymas, todėl jis nuteistas už sąžiningą ir lojalią klientui advokato praktiką.“¹⁴⁸, tačiau teismas šioje byloje išaiškino, kad, pirma, poveikis nukentėjusiajam dėl tikslo, kurio tokiu poveikiu siekiama, užtraukia atsakomybę ir už neprievartines jo formas ir, antra, tokius veiksmus atiboja nuo teisėtos gynybos taktikos. Tad A. G. veiksmai atitinka LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtį. Autorės nuomone, ši byla, kuri buvo nagrinėjama penkis kartus (iš jų po du kartus apeliacine ir kasacine tvarka) gali būti vertinama kaip pavyzdinė, todėl formuojanti teisingą praktiką dėl advokato atliekamo poveikio nukentėjusiajam ar liudytojui, nes atskleidžia advokato veiklos ir bendravimo su liudytojais bei nukentėjusiais ribas.

Vis dėl to, ši byla taip pat turi savo trukumų – kyla klausimas, kodėl šiuo atveju nebuvo keliamas klausimas dėl advokato atsakomybės pagal LR BK 228 straipsnį? Advokatas yra laikomas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu (pagal LR BK 230), todėl siekdamas paveikti proceso dalyvį, siekdamas naudoti savo klientui, jis ne tik atlieka veiksmus, atitinkančius LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtį, tačiau taip ir veiksmus, atitinkančius LR BK 228 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką (piktnaudžiavimas savo tarnybine), todėl jam atsakomybė turėtų kilti pagal abu straipsnius (idealią nusikalstamą veiką sutaptis). Tai paaiškinama tuo, kad advokatas jam „įstatymo suteiktas teises bei pareigas, kurios sudaro tarnybinės padėties sąvoką, panaudoja priešingai advokato profesinės veiklos interesams“¹⁴⁹. Advokatas darydamas poveikį proceso dalyviams, „pažeidžia Advokatūros įstatyme ir Lietuvos advokatų etikos kodekso nustatytus principus ir reikalavimus, keliamus advokato veiklai, todėl diskredituoja advokato vardą, sumenkina Lietuvos advokatūros autoritetą bei pasitikėjimą valstybės teisine sistema ir tuo padaro didelės žalos Lietuvos valstybei ir Lietuvos advokatūrai“¹⁵⁰. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, jei dėl to kilo didelė žala valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, sukelia LR BK 228 straipsnyje įtvirtintus padarinius. Deja, tiek Lietuvos apeliacinio teismo, tiek Lietuvos Aukščiausio Teismo praktika apie tai nepasisako. Atsakomybė už advokato piktnaudžiavimą tarnyba tais atvejais, kai jis atlieka veiksmus, atitinkančius LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtį, šiuo metu vertinama tik pirmosios instancijos teismuose (pavyzdžiui jau minėtame Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo nuosprendyje¹⁵¹). Visgi, svarbu pastebėti, kad tokios bylos, kai

¹⁴⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-267-116-2009.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102/2010

¹⁴⁹ Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. liepos 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-730-536/2012 ir Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102/2010.

¹⁵⁰ Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. liepos 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-730-536/2012.

¹⁵¹ *Ibid.*

advokatas teisiamas pagal LR BK 233 straipsnį, bet nėra teisiamas pagal LR BK 228 straipsnį, laikytinos netinkamais teismų praktikos pavyzdžiais ir negali būti sektinos.

Apibendrinant advokato veiklos, susijusios su poveikiu nukentėjusiajam ar liudytojui darymu, vertinimą, galima būtų išskirti kelis aspektus: pirma, advokato veiksmai pagal LR BK 233 straipsnį, dažniausiai pasireiškia trukdymu atvykti į teisėsaugos institucijas duoti parodymus, nurodymo, kokius parodymus turi duoti liudytojas ar nukentėjęsysis, antra, teismų praktika, vertinant advokatų veiksmų atitikimą LR BK 233 straipsnyje numatyta nusikalstamai veikai, yra nevienareikšmė, todėl pasitaiko netinkamos praktikos pavyzdžių, kai advokato poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam vertinama kaip sąžininga advokato veikla, trečia, teismų praktikoje dar nėra formuojama vienareikšmė pozicija dėl advokato atsakomybės net tik dėl poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam, bet ir dėl piktnaudžiavimo tarnyba.

3.2. Tyrėjo ir prokuroro veiksmų vertinimas

Neteisinga būtų teigti, kad ikiteisminio tyrimo metu ar bylą nagrinėjant teisme poveikį nukentėjusiajam ar liudytojui (ar kitam LR BK 233 straipsnyje nurodytų proceso dalyviui) gali daryti ne tik įtariamasis, kaltinamasis (ar kartu su juo veikiantys asmenys) arba jo gynėjas. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai minėtos nusikalstamos veikos padarymu kaltinami ir ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai (tyrėjai ar prokurorai).

Tyrėju ikiteisminiame tyrime gali būti įvairių institucijų pareigūnai: policijos pareigūnas, specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnas, finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos pareigūnas ir t.t. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „vidaus tarnybos pareigūnas turi laikytis įstatymo viršenybės principo, kitaip tariant, pareigūnas turi laikytis įstatymo reikalavimų, jų nepažeisti“¹⁵². Pareigą laikytis šio, o kartu ir teisėtumo principo nustato minėtų institucijų veiklą reglamentuojantys įstatymai (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 4 straipsnis¹⁵³) ir etikos kodeksai, pavyzdžiui, Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodekso 4.9 punktas numato, kad „policijos pareigūnas privalo priimti tik *teisėtus*, objektyvius ir nesavanaudiškus sprendimus“¹⁵⁴.

Analogiškai įtvirtinama ir prokurorą veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose: Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo¹⁵⁵ 20 straipsnio 1 dalies 3 punktas – nešališkai atlikti savo funkcijas, 6 punktas – laikytis Prokurorų etikos kodekso, 30 straipsnio 1 dalis numato prokuroro įsipareigojimą valstybei vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, o Lietuvos Respublikos prokurorų etikos kodekso¹⁵⁶ 5.4.1. punktas draudžia prokurorui savo elgesiu ar veikla suformuoti nuomonę, kad prokuroras

¹⁵² Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1927.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162.

¹⁵⁴ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. liepos 16 d. įsakymas Nr. V-347 „Dėl Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodekso patvirtinimo“ [interaktyvus]. Vilnius, 2004. [žiūrėta 2012-07-02]. <<http://www.policija.lt/get.php?f.3272>>.

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos Prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2004 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. I-68 „Dėl Lietuvos prokurorų etikos kodekso ir prokurorų etikos komisijos veiklos nuostatų patvirtinimo“. [interaktyvus]. Vilnius, 2004 [žiūrėta 2012-07-12] <<http://www.prokuraturos.lt/LinkClick.aspx?fileticket=qUhjv7d65Ik=&tabid=212>>.

piktnaudžiauja suteiktais įgaliojimais, tarnybine padėtimi, 7.2. punktas numato, kad „vadovaudamas nusikalstamų veikų tyrimui ar organizuodamas jų tyrimą, *netoleruoja* faktų, kai renkant ir pateikiant įkalčius nepaisoma etikos principų ir normų“. Taigi, prokuroro ir tyrėjo veikla yra griežtai reguliuojama įstatymais, už kurių pažeidimą kyla įstatymuose numatyta atsakomybė.

Tiek tyrėjui, tiek prokurorui baudžiamajame procese numatyta pareiga – pasitelkiant visas įstatymo numatytas priemones atskleisti tiesą ir nubausti nusikalstamą veiką padariusius asmenis. Tai yra visiškai nesuderinama su bet koku poveikiu liudytojui ar nukentėjusiajam, nes tokiais veiksmais tiesos nustatymas tampa neįmanomu ir tyrėjui ar prokurorui suteikta pareiga tampa neįgyvendinta.

Analogiškai, advokato veiklos vertinimui, tyrėjui ar prokurorui atliekant veiksmus, atitinkančius LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtį, kyla atsakomybė ir dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi (LR BK 228 straipsnis), nes tiek tyrėjas, tiek prokuroras, priimtas į tarnybą yra laikomas valstybės tarnautoju, todėl bet kokie veiksmai, kuriais pažeidžiami valstybės tarnybos įstatymo reikalavimus, jei jie atitinka nusikalstamos veikos sudėtį, yra vertinami kaip piktnaudžiavimas tarnyba.

Teismų praktikoje tokių pavydžių nėra daug. Paminėtinos dvi bylos, kurios, autorės manymu, yra reikšmingiausios nagrinėjant tyrėjų ir prokurorų veiksmus nagrinėjamos temos kontekste. Pirmojoje byloje vertinami tyrėjos veiksmai, antroje – prokuroro.

Lietuvos Aukščiausiajame Teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje tyrėja O.M. nuteista už tai, kad „nurodydama asmenims, kurių vardu ji pasirašė klastodama universiteto ir studento, sutinkančio mokėti visą studijų kainą sutartis, t.y. žinodama, jog ji yra įtariamoji baudžiamojame byloje Nr. (duomenys neskelbtini), siekdama išvengti galimos baudžiamosios atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką, siekė paveikti liudytoją G. U. ir J. M., kad jos ikiteisminio tyrimo metu duotų melagingus parodymus apie 2004-07-12 sutarčių pasirašymo aplinkybes ir patvirtintų, kad jose pasirašė pačios liudininkės, taip pat kad komisariato patalpose, susitikdama su G. U., nurodė galimos akistatos su ja - O. M. metu duoti melagingus parodymus, bei sužinojusi apie liudininko S. M. parodymų apie tyrimo aplinkybes turinį, nurodė pakeisti parodymus ir duoti melagingus parodymus O. M. naudai“¹⁵⁷. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs šią bylą, konstatavo, kad „O. M., pati būdama teisėsaugos pareigūne, suvokė, kad savo veiksmais darė poveikį liudytojams siekdama jai palankių sprendimų, o kandangi nuteistą su visais minėtais liudytojais siejo tiesioginio pavaldumo santykiai, t. y. ji buvo jų viršininkė, ji suvokė, kad tai dar labiau sustiprino liudytojams daromą poveikį“¹⁵⁸. Nors ši byla nėra reikšminga LR BK 233 straipsnio aiškinimo prasme, tačiau ji reiškminga tuo, kad atskleidžia svarbų teisėsaugos pareigūno – valstybės tarnautojo veiklos ypatumą: atskleidžia pavaldumo santykių svarbą, t.y. pareigūnas, būdamas asmeniu, kuriam yra pavesta nustatyti tiesą ir veikti taip, kad nebūtų vykdomi įstatymuose numatyti draudimai, elgiasi priešingai valstybės interesams – trukdo teisingumo įgyvendinimui ir siekia į savo nusikalstamus veiksmus įtraukti kitus asmenis, kurie su pareigūnu susiję

¹⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-529/2008.

¹⁵⁸ *Ibid.*

tiesioginio pavaldumo santykiais, tokiu būdu sudarant pagrindą galvoti, kad veikiant priešingai nei nurodoma, tai atsilieps pavaldinio tarnybai. Kitaip tariant, ši situacija atskleidžia akivaizdų tyrėjos piktnaudžiavimo tarnyba atvejį, tačiau ganėtinai keista, kad šioje byloje tyrėja kaltinama tik už poveikį liudytojams (LR BK 233 straipsnį), nors šie veiksmai atitinka ir LR BK 228 straipsnį (piktnaudžiavimas tarnyba). Pastebėtina, kad šioje byloje tyrėjai kyla atsakomybė ir pagal LR BK 228 straipsnį, tačiau šios nusikalstamos veikos sudėtis tyrėjai inkriminuojama už kitas nusikalstamas veikas, o ne už poveikį liudytojams, tokiu būdu tarsi formuojant praktiką, kad jei tyrėja daro poveikį liudytojams, tai jai atsakomybė kyla tik pagal LR BK 233 straipsnį. Tokia teismo pozicija yra neteisinga, nes šiuo atveju tyrėjos veiksmai savaime atitinka abiejų nusikalstamų veikų sudėtis, todėl tokia teismų praktika neturėtų būti sektina – bet kuris valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo (kaip buvo minėta nagrinėjant advokato veiksmus), kuris atlieka nusikalstamus veiksmus, vykdydamas tiesiogines savo kaip valstybės tarnautojo funkcijas, turi atsakyti už abi nusikalstamas veikas.

Kita baudžiamoji byla, kurią verta paminėti yra byla, kurioje prokuroras V. M. buvo nuteistas už poveikį liudytojams. Ši byla svarbi atskleidžiant pareigūnų ir kitų asmenų bendrininkavimą siekiant prokurorui naudingų tisklų (įskant ir bendrininkavimą paveikiant liudytojus) bei aktyvų prokuroro vaidmenį vykdomoje nusikalstamoje veikoje:

„V. M. nuteistas už tai, kad, norėdamas išvengti galimo atleidimo iš tarnybos dėl padaryto administracinio teisės pažeidimo, sukūrė ir organizavo nusikaltimo padarymo planą kaip nusišalinti tikrąsias eismo įvykio aplinkybes, pasinaudojo savo, kaip prokuroro, tarnybine padėtimi, gerais asmeniniais ir tarnybiniais santykiais su Mažeikių rajono policijos komisariato viešosios policijos Viešosios tvarkos skyriaus Viešosios tvarkos ir eismo priežiūros poskyrio viršininku V. G. , gerais asmeniniais santykiais su giminaičiais R. V. ir L. G. bei galima įtaka Mažeikių rajono policijos pareigūnams ir susitarė su valstybės tarnautoju V. G. , giminaičiais R. V. ir L. G. suklastoti įrodymus ir nusišalinti tikrąsias eismo įvykio aplinkybes administracinio teisės pažeidimo medžiagoje [...], užfiksuojant, kad eismo įvykį padarė ne jis (V. M.), o jo giminaitis L. G. Veikdamas pagal šį sugalvotą planą, [...] V. M. paveikė giminaitį L. G. surašyti Mažeikių rajono policijos komisariato viršininkui žinomai melagingą pareiškimą, kad L. G. eismo įvykio metu vairavo jo automobilį, taip pat paveikė giminaitį R. V. surašyti Mažeikių rajono apylinkės prokuratūros vyriausiajam prokurorui žinomai melagingą paaiškinimą [...].

Be to, V. M. nuteistas už tai, kad sužinojęs apie [...] nukentėjusiosios N. J. paaiškinimą[...]susitarė, kad R. V. paveiks N. J. pakeisti parodymus nurodant, kad automobilį vairavo ne V. M.[...]. Be to, V. M., V. G. ir R. V. nuteisti už tai, kad bendru susitarimu, suorganizavus V. M. , vykdant R. V. ir padedant V. G. [...] per nusikalstamos veikos tiesioginį vykdytoją R. V., telefoninių pokalbių ir susitikimų su N. J. metu, įkalbinėdami, šantažuodami, siūlydami pinigų ir paslaugas, siekė paveikti liudytoją N. J., kad ši ikiteisminio tyrimo metu duotų melagingus parodymus“¹⁵⁹.

Ši byla formuoja du principus, pirma, vertinant asmenų veiksmus baudžiamajoje byloje, svarbus yra kiekvieno asmens indėlis (žinoma tai svarbu tokiose bylose, kur poveikį daro asmuo ne vienasmeniškai, o grupėje su kitais asmenimis) ir tai, kiek šis indėlis svarbus veikos darymui: „kiekvieno iš kasatorių indėlis reikšmingas nustatytoje nusikalstamoje veikoje, nes V. M., nors tiesiogiai poveikio nedarė, tačiau organizavo ir koordinavo R. V. ir V. G. veiksmus, V. G. padėjo patarimais, o R. V. darė liudytojui poveikį tiesiogiai telefoninių pokalbių ir susitikimų su ja metu“¹⁶⁰. Antra, ši byla vertintina kaip pavyzdinė, nes joje prokuroras V.M. nuteistas ne tik už LR BK 233 straipsnį, tačiau ir už LR BK 228 straipsnį, tokiu būdu formuojant praktiką, kad baudžiamoji atsakomybė valstybės tarnautojui, siekiančiam pasinaudoti tarnybine padėtimi ir paveikti baudžiamajoje

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-108/2009.

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-108/2009.

byloje esančius liudytoji ar nukentėjusiuosius, negali kilti išimtinai tik pagal LR BK 233 straipsnį, tačiau turi kilti kartu su LR BK 228 straipsniu (už piktnaudžiavimą tarnyba).

Apibendrinant tyrėjų ir prokurorų veiklos vertinimą, pastebėtini keli svarbūs aspektai: pirma, tyrėjų ir prokurorų veiksmai, atliekant LR BK 233 straipsnyje numatytus veiksmus, yra atliekami labiau organizuotai – siekiama įtraukti kitus asmenis (neretai ir tiesiogiai pavaldžius), tokiu būdu siekiama veikti ne vienasmeniškai, o jau bendrininkaujant. Antra, nors daug tokio pobūdžio bylų nėra, tačiau pastebėtini ir netinkamos teismų praktikos pavyzdžiai, kai vieni valstybės tarnautojai už poveikį liudytoji ar nukentėjusiajam yra nuteisiami tik pagal LR BK 233 straipsnį, o kiti – kartu ir už piktnaudžiavimą tarnyba. Kitaip tariant, nepriklausomai nuo bylų skaičiaus, svarbu formuoti vieningą praktiką – visi valstybės tarnautojai turi atsakyti vadovaujantis vienodais principais, nepriklausomai nuo, ar tai advokatas, tyrėjas, prokuroras ar kitas pareigūnas.

3.3. Sveikatos sutrikdymo, grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą ar terorizavimo, neteisėto laisvės atėmimo ir žmogaus veiksmų laisvės varžymo vertinimas

Sveikatos sutrikdymas apima visą LR BK XVIII skyrių (135 – 141 straipsnius), tačiau nagrinėjamos nusikalstamos veikos, kuri padaroma tik tyčia, kontekste šiai potemei aktualūs tik LR BK 135, 138 ir 140 straipsniai (nebus aptarinėjamos privilegijuotų sveikatos sutrikdymų sudėtys). Sveikatos sutrikdymas – tai „žmogaus sužalojimas ar susargdinimas, pažeidžiant jo kūno audinių (organų) vientisumą ar sutrikdant jo funkcijas“¹⁶¹. Šiuo atveju svarbu tai, kad dėl šio poveikio atsirastų žalingi padariniai, susiję su žmogaus sveikatos suprastėjimu. Būtent pagal šiuos padarinius ir atribojami nusikaltimai, numatyti LR BK 135 (sunkus sveikatos sutrikdymas), 138 (nesunkus sveikatos sutrikdymas) ir 140 (nežymus sveikatos sutrikdymas arba fizinio skausmo sukėlimas) straipsniuose.

Vertinant poveikio liudytoji ar nukentėjusiajam ir sveikatos sutrikdymo atribojimą, pastebėtina, kad šios nusikalstamos veikos gali būti padaromos iš esmės analogiškais veiksmais – nukentėjusysis asmuo gali būti mušamas rankomis, spardomas ir pan. Skirtumas tarp atliekamų veiksmų pasireiškia tuo, kad siekiant paveikti LR BK 233 straipsnyje įtvirtintą proceso dalyvį, šis turi suvokti, kad fiziniu smurtu norima priversti duoti melagingus parodymus, juos pakeisti ar jų visai neduoti ikiteisminio tyrimo metu ar bylą nagrinėjant teisme. Sveikatos sutrikdymo atveju gali būti siekiama įvairių tikslų (arba nesiekiami jokių), išskyrus tų, kurie numatyti LR BK 233 straipsnyje. Kitaip tariant, LR BK 233 straipsnis yra specialioji norma LR BK 135, 138 ar 140 normų atžvilgiu. Iš esmės tikslas yra pagrindinis šių nusikalstamų veikų atribojimo kriterijus.

Antras atribojimo kriterijus tai asmenys, kurių atžvilgiu pasireiškia fizinis smurtas – sveikatos sutrikdymo atveju smurtiniai veiksmai gali būti atliekami prieš bet kokį asmenį, nepriklausomai nuo jo specifinių požymių (amžiaus, lyties, socialinės padėties ar kt.), tuo tarpu poveikio liudytoji ar nukentėjusiajam atveju būtina, kad nukentėjusiuoju būtų tik LR BK 233 straipsnio dispozicijoje

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. V-298/158/A1-86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 52-2357

nurodyti asmenys, t.y. tik procesinę padėtį ikiteisminiame tyrime ar teisme turintys šių procesų dalyviai – fizinis smurtas kitų asmenų atžvilgiu pagal LR BK 233 straipsnyje nekvalifikuojamas, tokiu atveju taikoma bendroji norma (t.y. viena iš LR BK XVIII skyriaus).

Taigi, sveikatos sutrikdymas nuo poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam atribojamas pagal fiziniu smurtu siekiamą tikslą ir asmenį, kurio atžvilgiu šie smurtiniai veiksmai atliekami (jo procesinę padėtį ikiteisminiame ar teismo procese).

Grasinimas nužudyti, sunkiai sutrikdyti sveikatą (kaip ir terorizavimas) savo pobūdžiu yra panašus į poveikį liudytojui ar nukentėjusiajam, nes abiem atvejais grasinimai gali būti išreikšti iš esmės taip pat (kalbant apie LR BK 233 str. 3 d.). Vienas iš skirtumų yra grasinimų apimtis – LR BK 145 straipsnio atveju grasinama tik gyvybės atėmimu arba sunkiu sveikatos sutrikdymu, tuo tarpu LR BK 233 straipsnio atveju grasinama, be jau minėtų pasekmių, tiek turto sunaikinimu, tiek sugadinimu, tiek tolimesniu persekiojimu. Šį kriterijų iliustruojančiu pavyzdžiu gali būti 2011 m. vasario 8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 2K-12/2011, kurioje J. V. pagal LR BK 145 str. 1 d. buvo nuteistas už tai, kad parašė „laišką V. Ž., kuriame grasino jį nušauti, į jo dukters automobilį įmesti degantį benzino butelį arba paimti įkaitais jo dukterį ir vaikų darželio, kuriame ji dirba, vaikus“¹⁶². Šioje byloje teismas vertino tik tą laiško dalį, kurioje buvo išreikštas grasinimas nužudyti V. Ž. bei jo dukterį, o kitų alternatyvių veikų nevertino, nes asmenų paėmimas įkaitais nepatenka į LR BK 145 straipsnio sudėtį.

Kitas atribojantis kriterijus – ketinimų įgyvendinimo realumas: LR BK 145 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos atveju esminę reikšmę turi tai, kaip grasinimus suprato nukentėjusysis – ar jis galėjo pagrįstai manyti, kad kaltininko grasinimai gali būti įvykdyti. Kitaip tariant, pagrindinis dėmesys skiriamas ne tiek nukentėjusiojo negatyviems jausmams apskritai, kiek realių pasekmių baimei. Tai gali būti paaiškinama tuo, kad bet kuris konfliktas asmeniui sukelia nemalonius jausmus, tačiau bausti asmenį vien už jų sukėlimą nebūtų tikslinga. Šiuo atveju svarbu, kad asmuo išgyventų tokius stiprius negatyvius jausmus dėl realiai galinčių kilti pasekmių, kad nekiltų abejonių, jog asmuo bijo pasekmių ir suvokia, kad tokios pasekmės realiai gali kilti. Pavyzdžiui, A. J. buvo nuteistas už tai, kad „įėjęs į gyvenamojo namo pirmame aukšte esančią virtuvę, kurioje buvo Z. S. N., mosuodamas rankomis, šaukdamas grasino, jog papjaus jos sūnų M. N. ir jo mažamečius vaikus, susprogdins namą, smogė kairės rankos alkūne į viryklės keramikinį dangtį, dėl to šis įskilo, dešinės rankos kumščiu toliau daužė viryklės dangtį, kol susižalojo ranką. Tuo po to kairia ranka prispaudęs Z. S. N. prie virtuvinės spintelės, sukeldamas jai fizinį skausmą, sakydamas *šituo krauju aš prisiekiu, kad visus išžudysiu ir pakasiu, Marių nužudysiu pirmą*, laikydamas dešinėje rankoje serviravimo peilį, valėsi kraują į Z. S. N. rūbus. Tęsdamas nusikalstamus veiksmus, numetė peilį ir, paėmęs medinę pjaustymo lentelę, vėl pradėjo daužyti viryklės dangtį, [...] po to, išėjęs į kiemą, akmeniu išdaužė M. N. automobilio [...] priekinį stiklą“¹⁶³. Ši byla yra puikus ketinimų įgyvendinimo realumo pavyzdys. Tuo tarpu LR BK 233

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2011.

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-261/2012.

straipsnio atveju pasekmių įgyvendinimo realumas apskritai neturi jokios reikšmės – svarbu tik tai, kad jis buvo aiškiai apibrėžtas ir asmeniui kėlė baimę (apimant išsamumą ir konkretumą).

Trečias atribojimo kriterijus – nukentėjusiųjų ratas. LR BK 233 straipsnyje yra įtvirtintas baigtinis sąrašas asmenų, kuriems daromas poveikis užtraukia baudžiamąją atsakomybę: liudytojas, nukentėjusysis, ekspertas, specialistas ir vertėjas, tuo tarpu LR BK 145 straipsnis visiškai nedetalizuoja nukentėjusiųjų asmenų rato, tokiu būdu formuojant poziciją, kad grasinimas gali būti daromas bet kam. Kitaip tariant kvalifikuojant kaltininko veiksmus pagal šiuos straipsnius yra svarbus asmens procesinis statusas, jei asmuo šio statuso neturi arba turi kitoki nei numatyta LR BK 233 straipsnyje, baudžiamoji atsakomybė gali kilti tik pagal LR BK 145 straipsnį.

Ketvirtas atribojimo kriterijus – tikslas. Poveikiu liudytojui ar nukentėjusiajam siekiama trukdyti teisingumo įvykdymui (poveikis daromas ikiteisminio tyrimo ar teismo proceso metu), išvengti atsakomybės arba palengvinti savo padėtį, tuo tarpu grasinimu nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą gali būti siekiama vien tik įbauginti arba priversti asmenį elgtis pagal kaltininko valią (jei tai nepatenka į kitų nusikalstamų veikų sudėtis). Iš esmės tai vienas svarbiausių kriterijų, sprendžiant klausimą, ar kaltininko veiksmai, pasireiškę grasinimu nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, kvalifikuotini pagal LR BK 233 straipsnį, ar pagal LR BK 145 straipsnį, nes jei kaltininkas grasina dėl jo atžvilgiu pradėto proceso, tokiu atveju klausimas dėl asmens veiksmų galimo kvalifikavimo pagal LR BK 145 straipsnį nebekeliamas.

Žmogaus terorizavimas savo turiniu yra panašus į grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, tačiau LR BK 145 str. 2 d. ypatumas yra padariniai, kuriais grasinama (susprogdinti, padegti ar padaryti kitokią pavojingą gyvybei, sveikatai ar turtui veiką), arba bauginimo sistemingumas (ne mažiau kaip 3 kartus). Pavyzdžiui, A. F. buvo nuteistas už tai, kad „2011-02-20 apie 13.40 val. Kauno r., Vilkijoje, (duomenys neskelbtini), būdamas prie namo, priklausančio nukentėjusiajai D. S., grasino nukentėjusiajai išdaužyti jos namų langus ir sudeginti jos namą“¹⁶⁴ arba R.D. buvo nuteistas už tai, kad „2011-12-19 apie 23 val., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, supykęs ant sugyventinės A. C. dėl nepatikusio valgio, namuose [...] daužė indus, apvertė muzikinį centrą ir terorizavo ją, grasindamas padegti namus bei užmušti“¹⁶⁵. Sistemingo bauginimo pavyzdžiais gali būti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla, kurioje N. T. nuteistas už tai, kad „panaudodamas psichinę prievartą, pasireiškusią sistemingu (ne mažiau kaip 10–15 kartų per dieną) skambinimu bei trumpųjų žinučių (SMS) su bauginamojo pobūdžio turiniu siuntimu mobiliuoju telefonu D. T.“¹⁶⁶ arba Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla, kurioje R.J. buvo nuteistas už tai, kad „sirgdamas lėtine psichikos liga – šizotipiniu sutrikimu, nuolat provokavo konfliktus su savo tėvu N. J., motina J. J. ir broliu A. J., kurių metu elgdavosi labai agresyviai ir grasindavo susidorojimu, taip kėlė artimiesiems nuolatinį stresą bei

¹⁶⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-140-348-2012.

¹⁶⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-144-337-2012.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-542/2011.

pagrįstą baimę dėl jų gyvybės, sveikatos ir turto¹⁶⁷. Vertinant šių nusikalstamų veikų pobūdį bei turinį, galima daryti išvadą, kad jos nuo LR BK 233 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos atibojamos iš esmės tais pačiais kriterijais, kaip ir nuo grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, t.y. ketinimų įgyvendinimo realumu, nukentėjusiųjų ratu, tikslu, tačiau nusikalstamų veiksmų apimtimi tokio didelio skirtumo nėra, nes terorizavimas apima iš esmės tas pačias veikas, kurias apima ir LR BK 233 straipsnio 3 dalis, neapima tik tų, kurios numatytos LR BK 233 straipsnio 1 dalyje.

Vienas iš papildomų atibojančių kriterijų yra bauginimo sistemingumas – poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam šio požymio neišskiria, o žmogaus terorizavimas jį numato kaip alternatyvią nusikalstamą veiką („arba sistemingai baugino žmogų naudodamas psichinę prievartą“¹⁶⁸). Vis dėlto, šis kriterijus nėra esminis atibojant žmogaus terorizavimą nuo poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam. Pagrindiniais kriterijais vis dėl to iš lieka grasinimų realumas (terorizavimo požymis), nukentėjusiųjų ratas (nuo terorizavimo gali nukentėti bet koks asmuo, o nuo poveikio tik LR BK 233 straipsnyje įtvirtinti proceso dalyviai. Šis kriterijus tuo pačiu pabrėžia ir tai, kad turi būti pradėtas tyrimas ar vykti teismo procesas ir poveikis asmeniui daromas būtent dėl to) ir tikslas (poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam požymis – svarbu, kad kaltininkas siektų trukdyti teisingumui, t.y. siekti išvengti atsakomybės ar palengvinti savo padėtį).

Neteisėtas laisvės atėmimas su poveikiu liudytojui ar nukentėjusiajam yra susijęs tais atvejais, kai, pavyzdžiui, asmeniui (kurio atžvilgiu daromas poveikis) trukdoma atvykti į teisėsaugos institucijas ar teismą, jei tai pasireiškia laisvės apibojimu. Neteisėtas laisvės atėmimas LR BK 146 straipsnio prasme pasireiškia „žmogaus sulaikymu jo buvimo vietoje ir jo judėjimo laisvės suvaržymu (uždarant patalpoje, kurioje asmuo buvo, neleidžiant išeiti grasinimo būdu ir pan.), žmogaus judesių fiziniu suvaržymu (surišant, surakinant, laikant jį rankomis ir pan.), jo pagrobimu (jo perkėlimu iš vienos vietos į kitą, laikant nelaisvėje), jei tai nesusiję su asmens paėmimu įkaitu, nes tai sudaro jau kitos nusikalstamos veikos sudėtį“¹⁶⁹. Tai gali būti padaryta ir panaudojant smurtą (kvalifikuota nusikaltimo sudėtis). Tai iliustruojančiais pavyzdžiais gali būti Vilniaus apygardos teismo byla, kurioje V. D. buvo nuteistas už tai, kad „2010-12-02, nuo 15.00 val. iki 17.00 val. [...] I. D. nuosavybės teisėmis priklausančiame bute [...] iš vidaus užrakino buto duris, taip neteisėtai atimdamas laisvę A. G., O. J., N. C. ir F. C., dėl ko nukentėjusieji negalėjo laisvai išeiti iš buto, kur buvo laikomi prieš jų valią“¹⁷⁰ arba Kauno apygardos teismo byla, kurioje M. A. ir A. K. nuteisti už tai, kad „veikdami bendrininkų grupe, [...] miške metaliniu daiktu sudavė vieną kartą J. D. į galvą [...], po to priižo J. D. prie medžio, atėmė iš nukentėjusiojo mobilaus ryšio telefoną ir raktus, jog šis neišsikviestų pagalbos bei neišsilaisvintų,

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67/2012.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11/2012.

¹⁷⁰ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-502-303-2012.

paliko J. D. miške, o patys pasišalino iš įvykio vietos¹⁷¹. Analogiškais veiksmais gali būti atimta laisvė ir LR BK 233 straipsnio prasme. Atribojant neteisėtą laisvės atėmimą nuo poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam, galima išskirti, vėlgi, nukentėjusiųjų ratą – LR BK 146 straipsnis nekonkretizuoja asmenų, kurių atžvilgiu šie veiksmai užtraukia baudžiamąją atsakomybę, priešingai nei LR BK 233 straipsnio atveju.

Antras atribojimo kriterijus – ikiteisminio ar teismo proceso buvimas, kitaip tariant, atliekant poveikį liudytojui ar nukentėjusiajam būtina, kad vyktų ikiteisminis ar teisminis procesas ir poveikiu siekiama šiam procesui pakenkti, tuo tarpu neteisėtas laisvės atėmimas LR BK 146 straipsnio prasme gali būti atliekamas bet kada. Trečias ir iš esmės svarbiausias atribojimo kriterijus - tikslas: neteisėto laisvės atėmimo (LR BK 146 straipsnis) atžvilgiu tikslai gali būti įvairūs, todėl esminės reikšmės jie kvalifikavimui neturi, tačiau poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam atveju tikslas yra viena iš svarbiausių kriterijų, nes šiuo atveju siekiama, kad dėl poveikio proceso dalyviui baudžiamosios bylos medžiagoje atsirastų neteisinga informacija arba neatsirastų teisinga, dėl kurios būtų naudota kaltininkui.

Žmogaus veiksmų laisvės suvaržymas pasireiškia reikalavimu elgtis prieš asmens valią, jei tai neapima kitų (specialių) LR BK normų (susijusių su turto prievartavimu, seksualinio apsisprendimo laisvės varžymu, įtraukimu į prostituciją ar pan.). Kitaip tariant, ši norma yra bendroji kitų normų atžvilgiu, jos pavyzdžiu gali būti byla, kurioje V. B. buvo nuteistas už tai, kad „panaudodamas psichinę prievartą (grasindamas mažamečiui papurkšti ašarinių dujų iš balionėlio), reikalavo, kad šis apnuogintų savo lytinius organus ir leistų fotografuoti jį apsinuoginusį“¹⁷² arba byla, kurioje L.Š. buvo nuteista už tai, kad „panaudodama psichinę prievartą prieš V. P., jo tėvą K. P., V. P. žmoną R. M. (perdavinėdama raštelius, laiškus, atvirutes, nuotraukas, skambinėdama bei siuntinėdama SMS žinutes ir pan., pjaustydama, braižydama V. P. buto duris, braudamasi į jo butą, jį persekiudama), reikalavo iš V. P. elgtis prieš jo valią pagal jos nurodymus – santykius su žmona nutraukti, o su ja bendrauti bei palaikyti artimus santykius“¹⁷³. Šios bylos atskleidžia žmogaus veiksmų laisvės suvaržymo esminius požymius – turi būti reikalaujama elgtis prieš savo valią (pagal kaltininko nurodymus) ir turi būti naudojamas psichinis smurtas.

Atribojant LR BK 148 straipsnį, nuo LR BK 233 straipsnio, svarbu pastebėti, kad esminis jų tarpusavio panašumas pasireiškia tose nusikalstamosiose veikose, kurios, pirmiausia, susijusios su BK 233 straipsnio kvalifikuota dalimi – kai panaudojamas prievarta (šiuo atveju – psichinė arba fizinė, kuri yra bauginamosios paskirties ir gali būti traktuojama kaip psichinė).

Pirmas atribojimo kriterijus – ketinimų įgyvendinimo realumas. Žmogaus veiksmų laisvės suvaržymas kvalifikuojamas tik tais atvejais, kai nustatoma, kad kaltininkas galėjo įgyvendinti savo

¹⁷¹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-372-81/2012.

¹⁷² Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-375-209-2011

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-457.

ketinimus¹⁷⁴ ir būtent jų įvykdymo bijojęs asmuo elgėsi pagal kaltininko nurodymą. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, LR BK 233 straipsnyje įtvirtinta veika tokio reikalavimo nekelia – nusikalstamos veikos kvalifikavimui kaip poveikį liudytojui ar nukentėjusiajam neturi reikšmės tai, ar kaltininkas turėjo galimybes savo grasinimus realizuoti.

Antrasis atribojimo kriterijus – asmenų, kurių atžvilgiu atliekami nusikalstami veiksmai, ratas. LR BK 233 straipsnis reglamentuoja baigtinį sąrašą asmenų, kurie gali nukentėti nuo šios nusikalstamos veikos, tuo tarpu žmogaus veiksmų laisvės varžymas gali būti atliekamas bet kurio asmens atžvilgiu – straipsnio dispozicijoje nukentėjusysis nėra konkretizuojamas.

Trečiasis kriterijus – tikslas. Abiejų aptariamų nusikalstamų veikų atveju siekiama priversti asmenį elgtis prieš savo valią, t.y. atlikti tokius veiksmus, kokių reikalauja kaltininkas. Skirtumas čia atsiskleidžia tuo, kokių veiksmų yra reikalaujama: poveikiu liudytojui ar nukentėjusiajam visuomet verčiama elgtis taip, kad dėl asmens veiksmų kaltininkui nekiltų atsakomybė dėl kitų nusikalstamų veikų arba kiltų švelnesnė atsakomybė, t.y. tai visuomet susiję su kaltininko atžvilgiu atliekamu ikiteisminiu tyrimu ar vykstančiu teismo procesu. Tuo tarpu LR BK 148 straipsnis kaltininko tikslų nekonkretizuoja. Šiame kontekste svarbu tai, kad žmogaus veiksmų laisvės suvaržymu gali būti reikalaujama bet kokių veiksmų, išskyrus tuos, kurių siekiama kitomis specialiomis LR BK normomis. Kitaip tariant, poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam taip pat yra specialioji norma BK 148 straipsnio atžvilgiu.

Apibendrinant šią potemę, galima išskirti du pagrindinius kriterijus, atribojančius nagrinėjamą nusikalstamą veiką nuo kitų nusikalstamų veikų: pirma, asmenų, kurių atžvilgiu atliekami nusikalstami veiksmai, ratas (LR BK 233 straipsnis nustato baigtinį jų sąrašą), antra, tikslas, kurio šiais veiksmais siekiama (svarbu, kad dėl vyktų ikiteisminis ar teisminis procesas ir kaltininko veiksmais būtų siekiama šiam procesui trukdyti, švelninti savo padėtį ar apskritai eliminuoti savo kaltę). Žinoma, atskirų nusikalstamų veikų atvejais, pastebimi ir papildomi kriterijai, tokie kaip ketinimų įgyvendinimo realumas, jų apimtis, sistemingumas ar panašiai. Tačiau atribojant bet kurią nusikalstamą veiką nuo poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam pakanka ir dviejų pagrindinių atribojimo kriterijų.

---

¹⁷⁴ Fedosiukas, O. *Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis): Nusikaltimai žmogaus laisvei*. Paskaitų skaidrės.

4. POVEIKIO LIUDYTOJUI, NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI, EKSPERTUI, SPECIALISTUI AR VERTĖJUI NUSIKALTIMO SUDĖTIES REGLAMENTAVIMAS KAI KURIŲ UŽSIENIO VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUOSE KODEKSUOSE

Siekiant visapusiškai įvertinti teisės normą, įtvirtinančią poveikį liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui, būtina ją analizuoti ir užsienio valstybių teisinės bazės kontekste. Deja, nagrinėjama nusikalstama veika užsienio valstybėse, kaip ir Lietuvoje, nėra plačiai nagrinėjama, todėl ši potėmė apims tik jų baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintų teisės normų vertinimą lyginamuoju aspektu. Atsižvelgiant į darbo apimčiai keliamus reikalavimus, bus nagrinėjami tik Suomijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Prancūzijos ir Rusijos Federacijos baudžiamieji kodeksai.

Suomijos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Suomijos BK) nagrinėjama nusikalstama veika įtvirtinama 15 skyriaus 9 straipsnyje „Grasinimas asmeniui, dalyvaujančiam teisingumo procese“¹⁷⁵. Analizuojant šio straipsnio dispoziciją, paminėtina tai, kad ji apima tik smurtinius ar grasinamojo pobūdžio veiksmus, nukreiptus į asmenis, kurie turi pateikti (arba jau pateikė) parodymus teisme, ikiteisminiame tyrime, policijos tyrime ar kitokiame teisėsaugos institucijų atliekamame procese. Kitaip tariant, kriminalizuota tik prievarta. Autorės nuomone, Suomijos Respublikos numatyta baudžiamoji atsakomybė už poveikį proceso dalyviams turėtų būti vertinama dvejopai. Sektina praktika vertintina tai, kad Suomijos BK įtvirtina baudžiamąją atsakomybę ne tik už poveikį ikiteisminio tyrimo ar teismo proceso metu, bet ir visų kitų teisėsaugos institucijų atliekamų tyrimų metu (pavyzdžiui, kelių eismo taisyklių pažeidimų tyrimai). Tuo tarpu, Lietuvoje, kaip buvo minėta anksčiau, atsakomybė už poveikį administracinių teisės pažeidimų nagrinėjimo procese nėra numatyta. Tai didelė LR teisinio reglamentavimo spraga, nes apsaugomi ne visų asmenų, kurių atžvilgiu atliekamas poveikis, kuriuo siekiama kaltininkui naudingos proceso baigties, interesai.

Tuo tarpu, atskleidžiant diskutuotiną Suomijos Respublikos nagrinėjamos nusikalstamos veikos reglamentavimo aspektą, pastebėtina, kad Suomijos BK kriminalizuoja ne visus galimus poveikio būdus, o tik fizinį smurtą ir grasinimus, t.y. nekriminalizuojami neprievartinio pobūdžio veiksmai, pavyzdžiui: prašymas, įtikinėjimas ar pinigų siūlymas. Šiuo atveju LR BK reglamentacija yra išsamesnė ir progresyvesnė.

Svarbiu Lietuvos ir Suomijos numatytos baudžiamosios atsakomybės už nagrinėjamą nusikalstamą veiką skirtumu laikytina ir tai, jog LR BK įtvirtina baudžiamąją atsakomybę tik už tokį poveikį, kurio tikslas - pasiekti, jog proceso dalyvis *duotų* palankius kaltininkui parodymus. Tuo tarpu Suomijos BK kriminalizuoja ir tokį poveikį, „kuris atliekamas prieš asmenis, kurie jau *davė* parodymus (kvalifikuota sudėtis)“¹⁷⁶. Autorės nuomone, toks Suomijos reglamentavimas taip pat gali būti vertinamas dvejopai. Jei asmeniui daromas nuolatinis, sistemingas bauginantis poveikis, tai jis gali būti traukiamas atsakomybėn pagal savarankišką BK straipsnį, draudžiantį grasinimus nužudyti ar sunkiai

¹⁷⁵ Suomijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta: 2011.12.20]. <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>>.

¹⁷⁶ *Ibid.*

sutrikdyti sveikatą ar žmogaus terorizavimą¹⁷⁷, o jei atliekami fizinės prievartos veiksmai – pagal tuos baudžiamojo kodekso straipsnius, kurie numato baudžiamąją atsakomybę už įvairaus masto sveikatos sutrikdymus. Šiuo atveju, gali atrodyti, kad Suomijos BK poveikio proceso dalyviams normos kvalifikuota sudėtis vertintina kaip perteklinė. Tačiau to nederėtų konstatuoti tais atvejais, jei dėl duotų parodymų daromas poveikis yra mažesnio masto, pavyzdžiui, grasinimas sugadinti (sunaikinti) turtą, grasinimas nesunkiai sutrikdyti sveikatą ar grasinimas sukelti fizinį skausmą ar kt. Be to, tai svarbu ir tais atvejais, kai (jei) ikiteisminis tyrimas yra atnaujinamas: asmuo, kuriam buvo grasinta po parodymų davimo, atnaujinus procesą gali bijoti liudyti grasinusio asmens nenaudai. Tokiu atveju nukentėtų teisingumo vykdymo procesas, o asmuo paveikęs asmenį jau po to, kai jis liudijo, pagal esamą teisinę bazę liktų nenubaustas (Lietuvoje tokie ikiteisminiai tyrimai nutraukiami¹⁷⁸). Šiuo atveju Suomijos BK numatyta kvalifikuota neteisėto poveikio sudėtis yra pagrįsta ir būtina.

Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamojo kodekso¹⁷⁹ (toliau - VFR BK) 160 str. 1 d. numato baudžiamąją atsakomybę už „melagingų parodymų siekimą“. Šios normos dispozicija apima veikas, kuriomis siekiama, jog asmuo duotų melagingus parodymus tiek tais atvejais, kai jis turi prisiekti sakyti tiesą, tiek tais atvejais, kai priesaika neduodama. VFR BK nenumato poveikio būdų, formų, nekonkretizuoja, kokiam proceso dalyviui daromas poveikis patenka į šio straipsnio apimtį (nurodoma tik, kad tai gali būti priesaiką duodantis asmuo, t.y. liudytojas, nukentėjęsysis, vertėjas, tam tikrais atvejais – ekspertas, arba priesaikos neturintis duoti asmuo – BPK numatytais atvejais ekspertas, specialistas), nedetalizuoja, kokio proceso (baudžiamojo ar kt.) dalyviu turi būti asmuo tam, kad jam daromas poveikis kaltininkui užtrauktų baudžiamąją atsakomybę. Šiuo atveju, autorės nuomone, prioritetas teikiamas ne tiek draudžiamo poveikio dispozicijos detalizavimui ar maksimaliam tikslumui, o teisingumo ir jo vykdymo proceso apsaugai. Kitaip tariant, bet koks poveikis proceso dalyviui yra kriminalizuotas. Tokia įstatymo formuluočių, nors ir atiša rankas bausti asmenį už bet kokias poveikio priemones, tačiau sudaro didelę terpę piktnaudžiavimui, pavyzdžiui, liudytojo supažindinimas su susitaikymo institutu gali būti vertinamas kaip poveikis jam, nors tyrėjas tik informuoja apie egzistuojantį institutą, kuris gali padėti nukentėjusiajam atstatyti jo pažeistas teises – gauti kompensaciją, atsiprašymą ar pan. Taigi, tokia VFR BK 160 straipsnio dispozicija turėtų būti vertintina kritiškai, nes joje nėra numatyta jokių saugiklių, apsaugančių nuo piktnaudžiavimo.

Poveikis liudytojui, nukentėjusiajam ar kitam proceso dalyviui **Estijos** Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Estijos BK) reglamentuojamas 317, 322 ir iš dalies 323 straipsnyje¹⁸⁰: 317 straipsnis įtvirtina trukdymą dalyvauti ikiteisminiame tyrime ar bylos nagrinėjime teisme, 322 straipsnis – poveikį liudytojui, nukentėjusiam, ekspertui ar vertėjui, panaudojant fizinę prievartą, 323 straipsnis – smurtą minėtų proceso dalyvų bei įtariamajo, kaltinamajo ar išteisintojo atžvilgiu, siekiant

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁷⁸ Pavyzdžiui, Vilniaus rajono prokuratūros ikiteisminis tyrimas Nr. 57-1-00827-11, kuris buvo nutrauktas, nes nukentėjęsysis jau buvo apklaustas liudytoju teisme ir jam dar kartą liudyti nereikėjo.

¹⁷⁹ Vokietijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. Saarbrücken, 2010 [žiūrėta 2011-12-20]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3235/file/Germany_CC_1971_amended_2009_en.pdf>.

¹⁸⁰ Estijos baudžiamasis kodeksas, *supra* note 42.

sutrukdyti jam įgyvendinti jo pareigas ar pasinaudoti baudžiamajame procese jam suteiktomis teisėmis arba keršyti už jo teisėtus veiksmus baudžiamojo proceso metu¹⁸¹. Autorės nuomone, toks vienos veikos išskaidymas į kelis straipsnius turėtų būti vertintinas kaip bereikalingas baudžiamojo kodekso išplėtimas (apkrovimas papildomais straipsniais). Šiame kontekste LR BK 233 straipsnis yra pažangesnis – veikos, susijusios su poveikiu asmeniui, esančiam tam tikru baudžiamojo proceso dalyviu, reglamentuojamos viename straipsnyje, apimant tiek nesmurtinį poveikį, tiek smurtinį, tiek kitokios prievartos naudojimą. Nuo kitų nusikalstamų veikų teisingumui, šis straipsnis išsiskiria savo tikslais – juo siekiama, kad asmuo pateiktų tiesos neatitinkančius parodymus arba jų visai nepateiktų, todėl dirbtinis jų išskyrimas į kelis straipsnius dėl to, kad šis tikslas pasiekiamas skirtingomis priemonėmis (smurtu, prievarta arba kliudymu atvykti į teisėsaugos instituciją), nėra tikslingas. Kitas kritikuotinas aspektas yra poveikio pobūdis, kriminalizuojami tik smurtiniai veiksmai (išskyrus trukdymą atvykti į ikiteisminio tyrimo įstaigą ar teismą, nes šiuo atveju poveikio būdas nėra konkretizuojamas). Tokiu būdu bet kokie kiti poveikio būdai neužtraukia atsakomybės, asmenys nėra baudžiami, o nukentėjusiųjų teisės lieka neapsaugotos.

Latvijos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Latvijos BK) 301 straipsnis¹⁸² iš esmės yra panašus į LR BK 233 straipsnį, tačiau Latvijos BK 301 straipsnio dispozicija įdomi tuo, jog ji kriminalizuoja tokius draudžiamus veiksmus kaip „papirkimas ir kitoks neteisėtas poveikis“. Ši nuostata atskleidžia, kad Latvijos teisinėje sistemoje labiau smerktinas yra piniginio pobūdžio poveikis, o tik po to – bet koks kitoks poveikis (neapimantis fizinio smurto, psichinės prievartos, nes šie poveikio būdai, kaip ir LR BK 233 straipsnyje¹⁸³ yra įtvirtinti kvalifikuota sudėtimi). Šiuo atveju tarsi išskiriami veiksmai, kuriais asmuo nėra įbauginamas, o kuriais jis motyvuojamas ir pozityviai skatinamas elgtis kaltininkui palankiu būdu. Toks poveikio reglamentavimas yra kur kas pažangesnis nei, pavyzdžiui, Suomijos BK, kur numatyta atsakomybė tik už smurtą ar kitokią prievartą, tačiau visgi kelia dvejonių dėl formuluotės: piniginio atlygio suteikimas iš esmės patenka po „bet koks neteisėtas poveikis“ samprata, todėl jo atskyrimas nėra reikalingas.

Priešingai nei Vokietijos, Estijos, Latvijos ar Lietuvos baudžiamosiuose kodeksuose, **Prancūzijos** Respublikos baudžiamojo kodekso¹⁸⁴ (toliau – Prancūzijos BK) 434-15 straipsnis konkrečiai išvardina, kokie poveikio būdai užtraukia baudžiamąją atsakomybę – pažadai, pasiūlymai, dovanos, spaudimas, grasinimai, smurto aktai, apgaulė bei papirkimas (Prancūzijos BK 434-19 ir 434-21 straipsniai, tačiau šie straipsniai apima tik eksperto ar vertėjo papirkimą). Tokia Prancūzijos pozicija yra kritikuotina dėl to, kad neįmanoma išskirti visų poveikio būdų, kuriuos gali panaudoti kaltininkas,

¹⁸¹ Šis straipsnis patenka į poveikio tam tikriems proceso dalyviams apimtį tiek, kiek jis susijęs su trukdymu asmeniui atlikti savo procesines pareigas ar su smurtu, kuris nukreiptas į trukdymą teisingumo vykdymui. Analizuojamas straipsnis nepatenka į nagrinėjamos nusikalstamos veikos apimtį, kai tai susiję su trukdymu asmeniui pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis, su smurtu prieš asmenį, nesant tikslo trukdyti teisingumo procesui, su keršto įgyvendinimu, nes visais šiais atvejais pažeidžiami konkretaus asmens, o ne valstybės interesai.

¹⁸² Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra* note 41.

¹⁸³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁸⁴ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2012-02-17]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf>.

siekdamas sau palankių baudžiamojo proceso rezultatų, o numatant baigtinį jo sąrašą būtų apribotos galimybės užtikrinti teisingumą ir proceso dalyvių teises tais atvejais, kai daromas poveikis išėitų iš reglamentuojamo poveikio būdų sąrašo ribų, pavyzdžiui įtikinėjant, prašant ar kt. Bet koks griežtų ribų nustatymas suteikia galimbę tuo piktnaudžiauti. Ši nuostata nebūtų išimtis. Kitas kritikuotinas aspektas, tai eksperto ir vertėjo papirkimo reglamentavimas atskiruose straipsniuose, ši nusikalstama veika gali patenkinti į Prancūzijos BK 434-15 straipsnį, todėl papildomas reglamentavimas vertinamas kaip perteklinis.

Konkretų poveikio būdų sąrašą numato ir **Rusijos** Federacijos BK 309 straipsnis „Papirkimas arba poveikis liudyti arba susilaikyti nuo liudijimo, arba neteisingas vertimas“¹⁸⁵, kurio paprastoji sudėtis įtvirtina papirkinėjimo kaip poveikio būdo draudimą, o kvalifikuota sudėtis (2 d.) reglamentuoja poveikį, atliekamą šantažuojant, grasinant nužudyti, sutrikdyti sveikatą, sugadinti ar sunaikinti turtą (tiek prieš minėtus asmenis, tiek prieš jų šeimos narius) bei atliekamą organizuota grupe ar naudojant smurtą, keliantį (ar nekeliantį) grėsmę asmens gyvybei ar sveikatai (3 ir 4 d.). Toks baigtinio poveikio rūšių sąrašo reglamentavimas, kaip minėta anksčiau, vertinamas neigiamai, nes paliekama terpė nebaudžiamumui.

Kitas įdomus reglamentavimo sprendimas yra organizuotos grupės, kaip kvalifikuojančio požymio, įtvirtinimas dvejose dalyse, jas tarpusavyje atskiriant tuo, kad vienu atveju organizuotos grupės veiksmai nėra susiję su pavojumi asmens sveikatai ar gyvybei sukėlimu, o kitu atveju – yra su tuo susiję. Toks atskyrimo pagrindas yra kritikuotinas. Autorės nuomone, tokia straipsnio struktūra tampa pertekline, visiškai pakanka numatyti nusikalstamos veikos atlikimą organizuota grupe kaip kvalifikuotą nusikalstamą veiką, neskaidant jos į veiksmų pavojingumą, nes veikimas organizuota grupe savaime yra pavojingesnis, todėl pakaktų, jei į šios grupės veiksmų pavojingumą atsižvelgtų teismas skirdamas bausmę. Tačiau diskutuotina ir tai, ar apskritai nagrinėjama nusikalstama veika yra pakankamai pavojinga, kad veikimas organizuota grupe turėtų sudaryti kvalifikuotos nusikalstamos veikos sudėtį, o ne atsakomybę sunkinančią aplinkybę. Tai galima nagrinėti keliais aspektais – pirma, ar mes tai vertinsime pagal tai, kad keliamą grėsmę teisingumui ar, antra, pagal tai, kokios nusikalstamos veikos procese daromas poveikis (veikos, kurią vykdė nusikalstamas susivienijimas, paprastos vagystės, ar pan.). Pirmuoju atveju, galima būtų teigti, kad toks reglamentavimas yra sektinas ir būtinas, nes teisingumo įgyvendinimas yra pagrindinis baudžiamojo proceso ir teismų veiklos tikslas. Vertinant antru aspektu, veikimą organizuota grupe įtvirtinti kaip kvalifikuotą poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam sudėtį nebūtų tikslinga, nes esant tokiam reglamentavimui organizuotos grupės dalyvavimas net ir smulkių nusikaltimų nagrinėjimo procese savaime užtrauktų sunkesnę atsakomybę. Tai galėtų atrodyti neteisinga ir tokia dispozicija keltų abejonių. Šios pozicijos laikosi ir darbo autorė.

Pastebėtina ir tai, kad Rusijoje atskirame straipsnyje įtvirtinamas ir teisėsaugos pareigūno veiksmų vertinimas poveikio liudytojui ar nukentėjusiajam kontekste. Rusijos Federacijos BK 302 straipsnis numato atsakomybę pareigūnui už vertimą duoti parodymus, tik šiuo atveju atsakomybė kyla

¹⁸⁵ The criminal code of the Russian Federation, *supra* note 43.

už poveikį bet kuriam proceso dalyviui. Autorės nuomone, papildomo straipsnio įtraukimas nėra būtinas, šiuo atveju teisinga praktika laikytina Lietuvoje, bet kurio asmens (įskaitant ir pareigūno) atsakomybė kyla pagal LR BK 233 straipsnį (kvalifikuojant kartu su BK 228 straipsniu. Rusijos Federacijos BK tokį straipsnį taip pat numato). Tokiu atveju papildomas straipsnis vertintinas kaip perteklinis.

Apibendrinant šią potemę, atkreiptinas dėmesys, kad šešių išnagrinėtų valstybių kodeksai iš esmės skiriasi tuo, kad pirma, numato baigtinį sąrašą poveikio būdų, išskiriant arba tik prievartinio poveikio būdus (Suomija, Vokietija, Prancūzija, Rusijos Federacija) arba vieną poveikio būdą dirbtinai išskiriant iš kitų (Latvija), antra, nagrinėjamą nusikalstamą veiką reglamentuojama ne viename, o keliuose straipsniuose (Estija, Prancūzija, Rusija), trečia, kartu su nagrinėjama nusikalstama veika įtvirtina ir tas veikas, kurios nukreiptos ne į valstybės interesų (teisingumo), o į konkretaus asmens teisių pažeidimą (Rusija), ketvirta, per daug abstraktus reglamentavimas (Vokietija), penkta, baudžiamosios atsakomybės už poveikį visų teisėsaugos institucijų atliekamų tyrimų metu įtvirtinimą (Suomija), kitu – tai atsakomybės numatymas už jau pateiktus parodymus, jei tai susiję su trukdymu teisingumui (Suomija), tačiau ši nuostata taip pat gali kelti sunkumų, tais atvejais, kai dėl parodymų davimo daromas poveikis yra nukreiptas į susidorijimą su asmeniu. Kitu diskutuotinos reglamentacijos pavyzdžiu laikytinas organizuotos grupės kaip kvalifikuojančio požymio įtraukimas (Rusija), tačiau šios normos reikalingumo vertinimas priklauso nuo kiekvienos valstybės baudžiamosios politikos, tačiau, autorės nuomone, tokia norma gali būti neproporcinga padarytos nusikalstamos veikos sunkumui.

IŠVADOS

1. Poveikiu liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui pažeidžiama įstatymo saugoma vertybė – teisingumas, kuris šios nusikalstamos veikos kontekste suprantamas kaip teismo ir jam padedančių institucijų (paruošiančių bylos medžiagą, užtikrinančių bausmės vykdymą, kt.) veikla.

2. LR BK 233 straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika pasireiškia išimtinai tik liudytojo ir nukentėjusio asmens atžvilgiu ir ja dažniausiai siekiama, kad byloje atsirastų tikrų nusikalstamos veikos aplinkybių neatitinkanti informacija. Poveikio būdai varijuoja nuo prašymų iki įvairaus turinio grasinimų, nukreiptų ne tik į asmens sveikatą ar gyvybę, bet ir į turtą. Vis dėl to už poveikį baudžiamoji atsakomybė kyla ne visuomet - poveikio baudžiamumo ribas nustato asmens, kurio atžvilgiu daromas poveikis, procesinis statusas (asmuo turi būti jį įgijęs ir dar nepraradęs), poveikio apibrėžtumas, konkretumas ir intensyvumas.

3. Išskirtinos pagrindinės poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui nustatinėjimo problemos (įskaitant ir įstatymo spragas):

3.1. Atsakomybė už poveikį LR BK 233 straipsnyje numatytiems proceso dalyviams kyla tik jei toks poveikis buvo daromas ikiteisminiame tyrime ar teisme, tačiau jei poveikis buvo daromas administracinių teisės pažeidimų byloje, asmeniui atsakomybė nekyla. Ši įstatymo spraga gali būti sprendžiama už minėtus veiksmus numatant administracinę atsakomybę arba praplečiant LR BK 233 straipsnį baudžiamuoju nusižengimu. Bet kuriuo atveju, kriminalizuojant šiuos veiksmus, turi būti nustatomos ir tokio kriminalizavimo ribos – poveikio intensyvumas;

3.2. Kita įstatymo spraga – bendrininkų veiksmų vertinimas. Teismų praktikoje pastebėta bylų, kuriose pagal LR BK 233 straipsnį nuteisti ne visi bendrininkai, dalyvavę paveikiant liudytoją ar nukentėjusįjį, t.y. neišsprendžiamas tarpininkų atsakomybės klausimas. Ši įstatymo taikymo spraga turi būti sprendžiama atsižvelgiant į LR BK 26 straipsnio 1 dalies reikalavimus: visais atvejais, kai nusikalstamai veikai atlikti pasitelkiamas tarpininkas, jis taip pat turi atsakyti pagal LR BK 233 straipsnį;

3.3. Kvalifikuoto požymio - psichinės prievartos - vertinimas. Pirma, nagrinėjant teisinius šaltinius, buvo nustatyta, kad pasitaiko atveju, kai teisėsaugos institucijos savo sprendimuose nurodo, kad grasinimų realumas LR BK 233 straipsnio prasme nėra svarbus, tokiu būdu grasinimo realumą tapatinant su asmens ketinimų įgyvendinimo realumu. Tačiau būtent pastarojo požymio buvimo įstatymo leidėjas ir nereikalauja įrodinėti, tuo tarpu grasinimo realumas atspindi grasinimo buvimo faktą ir visais atvejais yra svarbus kvalifikuojant asmens veiksmus pagal bet kurį straipsnį, įtvirtinantį grasinimą kaip nusikalstamą veiką. Antra, naudojama psichinė prievarta kaip kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis kvalifikuojama tuomet, kai grasinimai yra konkretūs, aiškiai apibrėžti ir sudaro pagrindą bijoti, priešingu atveju asmens veiksmai turėtų būti vertinami pagal LR BK 233 straipsnio 1 dalį.

4. Poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui specifika atsiskleidžia per nusikalstamos veikos subjektą, t.y. priklausomai nuo to, ar asmuo turi valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens statusą:

4.1. Jei poveikį LR BK 233 straipsnyje numatytiems proceso dalyviams atlieka asmuo, turintis minėtą statusą, jo veika kvalifikuojama ne tik pagal LR BK 233 straipsnio atitinkamą dalį, tačiau ir pagal LR BK 228 straipsnį. Visi kiti asmenys atsako tik pagal LR BK 233 straipsnį.

4.2. Gynėjo atliekamo poveikio liudytojams ar nukentėjusiesiems specifika:

4.2.1. Advokato veiksmai pasireiškia trukdymu atvykti pagal šaukimą duoti parodymus (pavyzdžiui, laikymu advokato kontoroje) ar aktyviu dalyvavimu formuojant melagingų parodymų turinį (pavyzdžiui, nurodo, kokius parodymus asmuo turi duoti arba pateikia pasirašyti jau parengtą parodymų tekstą);

4.2.2. Advokatų veiksmų vertinimo problema laikytina, pirmiausia, tai, kad teismų praktikoje galima aptikti atvejų, kai advokato veiksmai atitinkantys LR BK 233 straipsnį, vertinami kaip sąžininga gynybos taktika. Be to, vis dar nėra susiformavusi tinkama advokato veiksmų vertinimo praktika – jo veiksmai paprastai kvalifikuojami tik pagal LR BK 233 straipsnį, nors gynėjo veiksmai, kuriais daromas poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam, tuo pačiu atitinka ir LR BK 228 straipsnio sudėtį, todėl jo veiksmai turi būti kvalifikuojami pagal abu straipsnius kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis.

4.3. Tyrėjų ir prokurorų atliekamo poveikio liudytojams ar nukentėjusiesiems specifika:

4.3.1. Tyrėjų ir prokurorų daromas poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam pasižymi didesniu organizuotumu ir bendrininkų pasitelkimu;

4.3.2. Bylose, kuriuose tyrėjai ar prokurorai teisiami (nuteisti) už poveikį liudytojams ar nukentėjusiesiems (nors jų ir nėra daug), pastebima netinkama jų veiksmų vertinimo praktika, kai jų veiksmai kvalifikuojami tik pagal LR BK 233 straipsnį, nors tyrėjų ir prokurorų veiksmai, kuriais daromas poveikis liudytojui ar nukentėjusiajam, tuo pačiu atitinka ir LR BK 228 straipsnio sudėtį, todėl jo veiksmai turi būti kvalifikuojami pagal abu straipsnius kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis.

5. Poveikis liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui kaip nusikalstama veika glaudžiai susijusi su kitomis panašios sudėties nusikalstamomis veikomis (sveikatos sutrikdymais, grasinimu nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, terorizavimu, neteisėtu laisvės atėmimu ir žmogaus veiksmų laisvės suvaržymu), nuo kurių ji atribojama pagal nukentėjusiųjų ratą ir tikslą, kurio kaltininko nusikalstamais veiksmais siekiama. Priklausomai nuo nusikalstamos veikos, LR BK 233 straipsnį nuo jų galima atriboti ir pagal tokius papildomus kriterijus kaip ketinimų įgyvendinimo realumas, jų apimtis, sistemingumas.

6. Lyginamuoju aspektu vertinant poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui reglamentavimą Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse su šios nusikalstamos veikos reglamentavimu šešių užsienio valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose, pastebėti šie skirtumai: pirma, Suomijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Rusijoje ir Latvijoje nustatomas baigtinis

poveikio būdų sąrašas, antra, Vokietijoje ir tam tikra dalimi Lietuvoje pastebėtas per daug abstraktus poveikio reglamentavimas, trečia, Estijoje, Prancūzijoje ir Rusijoje poveikis proceso dalyviams reglamentuojamas keliuose skirtinguose straipsniuose arba viename straipsnyje įtvirtinamos kelias skirtingas vertybes pažeidžiančios nusikalstamos veikos (pastarasis reglamentavimas pastebėtas tik Rusijos BK), ketvirta, Suomijoje įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė už poveikį bet kurio teisėsaugos institucijų atliekamo tyrimo metu bei kriminalizuojamas poveikis proceso dalyviui už jau duotus parodymus (ta apimtimi, kiek šis poveikis susijęs su nusikalstamomis veikomis teisingumui), penkta, Rusijoje veikimas organizuota grupe įtvirtinamas kaip kvalifikuojantis nusikalstamos veikos požymis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso bei operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisėsaugos institucijų pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 20-520.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 256⁽²⁾ straipsniais įstatymas Nr.X-1233. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 81-3309.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54(1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. VIII-983. *Valstybės žinios*. 1998, Nr.115-3238
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 233, 235 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas Nr. IX-2093. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 54-1835.
9. Lietuvos Respublikos Prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.
10. Lietuvos Respublikos seimo statutas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 5-97.
11. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162.
12. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-4969.
13. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo istatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1927.
14. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2004 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. I-68 „Dėl Lietuvos prokurorų etikos kodekso ir prokurorų etikos komisijos veiklos nuostatų patvirtinimo“. [interaktyvus]. Vilnius, 2004 [žiūrėta 2012-07-12] <<http://www.prokuraturos.lt/LinkClick.aspx?fileticket=qUhjv7d65Ik=&tabid=212>>
15. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004 m. liepos 16 d. įsakymas Nr. V-347 „Dėl Lietuvos policijos pareigūnų etikos kodekso patvirtinimo“ [interaktyvus]. Vilnius, 2004. [žiūrėta 2012-07-02]. <<http://www.policija.lt/get.php?f.3272>>.
16. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 130-4681.
17. Lietuvos teismo ekspertų profesinės etikos kodeksas, patvirtintas Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2007 m. vasario 9 d. posėdyje [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2012-03-12]. <<http://www.vtmt.lt/pages/lt/teisine-informacija/teises-aktai/lietuvos-teismo-ekspertu-profesines-etikos-kodeksas.php>>.

18. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. V-298/158/A1-86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 52-2357.
19. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 23-853.
20. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laivių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
21. Code of Criminal Procedure of the Azerbaijan Republic [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2012-01-16]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1659/file/dddecee81440fa5295fc11e6b2b1.htm/preview>>.
22. Council of European Union Resolution of 20 December 1996 on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime (97/C 10/01) [interaktyvus]. Strasbourg, 1997 [žiūrėta 2012-01-30]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997G0111:EN:HTML>>.
23. Estijos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2012-02-17]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>>.
24. Estijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas [interaktyvus]. 2003 [žiūrėta 2012-02-17]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1666/file/1f0a92298f6ba75bd07e101cdb93.htm/preview>>.
25. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1997 m. rugsėjo 10 d. rekomendacija R (97) 13 dėl poveikio liudytojams ir jų teisės į gynybą [interaktyvus]. Strasbourg, 1997 [žiūrėta 2012-01-21]. <[http://polis.osce.org/library/f/2675/482/CoE-FRA-RPT-2675-EN-Recommendation%20No.%20R\(97\)%2013.pdf](http://polis.osce.org/library/f/2675/482/CoE-FRA-RPT-2675-EN-Recommendation%20No.%20R(97)%2013.pdf)>.
26. Latvijos Respublikos Baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta: 2012.02.17]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3153/file/Latvia_CC_am2009_en.pdf>.
27. Latvijos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta: 2012.01.16]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3156/file/LV_Criminal_procedure_law_am2010_en.pdf>.
28. Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2012-02-17]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf>.
29. Suomijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta: 2011.12.20]. <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>>.
30. The criminal code of the Russian Federation [interaktyvus]. 1996, Nr. 63-FZ [žiūrėta 2012-02-17]. <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1697/file/0cc1acff8241216090943e97d5b4.htm/preview>>.

31. Vokietijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. Saarbrücken, 2010 [žiūrėta: 2011.12.20]. <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3235/file/Germany_CC_1971_amended_2009_en.pdf>.

Vadovėliai, monografijos, moksliniai straipsniai:

1. Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras III tomas. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
2. Barchevskij M. Ju. *Advokatskaja etika. Izdanije 2. [The advocates' ethics, 2nd edition]*. Moksva: Profobrazovanie, 2000.
3. Baranskaitė, A. Kaltininko ir nukentėjusiojo susitaikymo institutas naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse: istorinis, lyginamasis aspektai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 59-69.
4. Borzenkova, G. N.; Komissarova V.S. *Kurs ugolovnogo prava. Tom 5. Osobennaja chast. Uchebnik dlja vuzov* [The Course of criminal law. Tom 5. Special part. The textbook for universities]. Moskva: Zercalo-M, 2002.
5. Fedosiukas, O. Psichinės prievartos samprata Baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, t. 21(13): 101-115.
6. Gracheva, Ju.V., et al. pod. red. Rarog A.I. *Komentarij k ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii 4-e izd.* [Commentary to the Criminal Code of the Russian Federation 4-th ed.]. Moskva: Prospekt, 2006.
7. Goda, G., Kazlauskas M., Kuconis P. *Baudžiamojo proceso teisė. Vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
8. Gušauskienė, M. *Teisė į gynybą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas: teorinės ir teisinės prielaidos ir praktinio taikymo problemos*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo universitatas, 2007.
9. Inogamova – Khegaj, L.V, et al. pod. red. Raroga A.I. *Ugolovnoe pravo. Osobennaja chast* [Criminal law. Special part]. Moskva: INFRA- M, 2008.
10. Kujalis, P. Prievarta – būtinojo reikalingumo pavojaus šaltinis. *Jurisprudencija*. 2004, 60(52): 74–81.
11. Panomariovas, A. Ikiteisminio tyrimo procesinės kontrolės teoriniai diskusiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2004, 59(51): 26-38.
12. Panomariovas A. Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė. *Jurisprudencija*. 2005, 75(67): 50-57.
13. Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
14. Švedas, G., et al. *Baudžiamoji teisė. Trečiasis ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

Teismų praktika:

1. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406-133/2011.
2. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-140-348-2012.
3. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-372-81/2012.
4. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-153-417-2007.
5. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298-174-2008.
6. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-280-107/2008.
7. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-91/2007.
8. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-30/2011.
9. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-140/2011.
10. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11/2012
11. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-29/2012.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-493/2005.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2006.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-169/2007.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 308/ 2007.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-386/2007.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75/2008.

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2008.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-529/2008.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2009.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108/2009.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2009.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102/2010.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2010.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-523/2010.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21/2011.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-542/2011.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-612/2011.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67/2012.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-261/2012.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *A. M. v. Lietuvos advokatų taryba* (bylos Nr. 3K-584/1999).
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“. *Teismų praktika*. 1996, Nr. 4-3.
34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414

straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo - Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios. 2006, Nr. 7- 254.

35. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-58-337-2008.
36. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-511/2010.
37. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-424-193/2010.
38. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-62-349/2011.
39. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-142-72-2012.
40. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-144-337-2012.
41. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-20-154/2008.
42. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-13-332-2009.
43. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-91-300/2009.
44. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio. 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-267-116-2009.
45. Šilutės rajono apylinkės teismo 2012 m. sausio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-42-733/2012.
46. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-138-172/2008.
47. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-73-66/2009.
48. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-375-209-2011.
49. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-499-312-2011.
50. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-502-303-2012.

51. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. liepos 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-730-536/2012.

Nepublikuoti dokumentai:

1. Fedosiukas, O. *Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis): Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui LR BK XXXIV skyrius (BK 231 – 238 str.)*. Paskaitų skaidrės.
2. Fedosiukas, O. *Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis): Nusikaltimai žmogaus laisvei*. Paskaitų skaidrės.
3. Kovalenko, A.; Maslauskaitė L. *Psichofizinio tyrimo (tyrimo poligrafu) teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje: problemos ir sprendimai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011.12.27]. <<http://www.meldeta.lt/bitrix/templates/Meldeta/images/Psichofiziologinio%20tyrimo%20teisinis%20reglamentavimas%20LR,%20problemos%20ir%20sprendimai.pdf>>.
4. Paužaitė, R. Nusikaltimo ar nusikaltimą padariusio asmens slėpimo teisinis vertinimas [interaktyvus]. Vilnius, 2004 [žiūrėta 2011-12-27]. <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2004%204%20Rasa.doc>>.

Kiti šaltiniai:

1. Advokatų garbės teismo 2008 m. lapkričio 13 d. sprendimas. Lietuvos Advokatūra, p. 25. [interaktyvus]. Vilnius, 2011, Nr. 1–2 (38–39), [žiūrėta 2012-08-12]. <<http://www.advoco.lt/getfile.aspx?dokid=6e4483a1-879e-4a01-afe4-e285f485c003>>.
2. Advokatų etikos dėsniai pagal Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo nutarimus. *Lietuvos Advokatūra*, p. 14-17 [interaktyvus]. Vilnius, 2011, Nr. 4 (41) [žiūrėta 2012-08-12]. <<http://www.advoco.lt/getfile.aspx?dokid=e612dbb9-169a-4800-8ad0-cfe9fc840a22>>.
3. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2012 m. spalio 5 d. duomenys.
4. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta: 2012.02.11]. <<http://www.lkz.lt/>>.
5. Lietuvos Respublikos prokuratūra. Ataskaitos [interaktyvus]. Vilnius, 2012 [žiūrėta 2011-12-27]. <<http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Ataskaitos/tabid/413/Default.aspx>>.
6. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos veiklos ataskaitos [interaktyvus]. Vilnius, 2012 [žiūrėta 2011.12.27]. <<http://www.policija.lt/index.php?id=2875>>.
7. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus rajono policijos komisariato ikiteisminio tyrimo Nr. 57-2-141-09 medžiaga.
8. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus rajono policijos komisariato ikiteisminio tyrimo Nr. 57-1-00827-11 medžiaga.

Poveikis liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui ar vertėjui kaip nusikaltimo sudėtis ir jos taikymas teismų praktikoje

Raktiniai žodžiai: poveikis, nukentėjusysis, liudytojas, proceso dalyvis, fizinis smurtas, psichinis smurtas, nesmurtiniai veiksmai, gynėjas, prokuroras, tyrėjas, piktnaudžiavimas.

SANTRAUKA

Poveikiu liudytojui, nukentėjusiam asmeniui, ekspertui, specialistui ar vertėjui pažeidžiama nacionaliniu ir tarptautiniu mastu prioritetiškai saugoma sritis - asmenų teisės. Be to, temos aktualumą lemia ir nagrinėjamos nusikalstamos veikos ištirtumo ir oficialių rodiklių sisteminimo stoka. Atsižvelgiant į tai, magistro baigiamajame darbe siekiama išsamiai atskleisti nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 233 straipsnyje, dispoziciją, iškelti jos taikymo problemas, atribojant ją nuo kitų nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų bei apžvelgiant jos reglamentavimą kitose valstybėse.

Nagrinėjamos temos problematiką išryškina Lietuvos Respublikos teismų praktika, atskleidžianti, kad poveikio sampratos platumas, neįtvirtinant konkrečių poveikio liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui kvalifikavimo ribų, sudaro dideles galimybes piktnaudžiauti.

Poveikiu liudytojui, nukentėjusiajam, ekspertui, specialistui ar vertėjui pažeidžiama vertybė – teisingumas, kuris nagrinėjamos temos kontekste suprantamas kaip teismo ir jam padedančių institucijų veikla. Būtent šių institucijų proceso dokumentai atskleidė tris pagrindines nagrinėjamos nusikalstamos veikos kvalifikavimo ir taikymo teismų praktikoje problemas: pirma, straipsnio dispozicija įtvirtina baigtinį sąrašą procesų, kurių metu daromas poveikis užtraukia atsakomybę (apimami ne visi teisėsaugos institucijų atliekami procesai), antra, bendrininkų veiksmai vertinami neatsižvelgiant į LR BK 26 straipsnyje nustatytus bendrininkų atsakomybės pagrindus, t.y. kai kurių bendrininkų atsakomybės klausimas nėra keliamas, trečia, psichinės prievartos vertinimo klaidos – grasinimo realumo tapatinimas su ketinimų įgyvendinimo realumu ir psichinė prievarta kaip kvalifikuojantis požymis inkriminuojamas ne tik tuomet, kai grasinimai yra konkretūs, aiškiai apibrėžti ir sudaro pagrindą bijoti.

Magistro baigiamajame darbe didelis dėmesys skiriamas ir nagrinėjamos nusikalstamos veikos specifikai atskleisti per nusikalstamos veikos subjektą (priklausomai nuo to, ar asmuo turi valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens statusą) ir per kriterijus, atribojančius ją nuo kitų panašios sudėties nusikalstamų veikų (sveikatos sutrikdymų, grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, terorizavimo, neteisėto laisvės atėmimo ir žmogaus veiksų laisvės suvaržymo). Taip pat aptariami nagrinėjamos nusikalstamos veikos reglamentavimo skirtumai Suomijos, Vokietijos, Latvijos, Estijos, Prancūzijos ir Rusijos baudžiamuosiuose kodeksuose.

**Influence on a witness, victim, expert, specialist or translator as composition of a crime
and application thereof in case-law**

Key words: influence, victim, witness, party to the proceedings, physical violence, psychological abuse, non-violence, advocate, prosecutor, investigator, abuse.

SUMMARY

Influence on a witness, victim, expert, specialist or translator violates person's rights which are the underlying thing protected on the national and international level. Besides, the chosen topic is relevant considering the lack of generalized facts and indicators about investigated crimes in question. Therefore, the Master's final thesis aims to reveal in detail the wording of criminal offence specified in Article 233 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, identify problems in applying that article wording by distinguishing it from other criminal offences and infringements of law, and reviewing regulation of this criminal offence in other states.

The problem of the subject under research is revealed by the case-law in the Republic of Lithuania which shows that due to wide conception of influence on a witness, victim, expert, specialist or translator which has no concrete qualifying limits, there are many possibilities for abuse.

With influence on a witness, victim, expert, specialist or translator, the value protected by law namely, justice is infringed; in the context of the thesis subject, the justice is understood as activities of the court and institutions cooperating with it. In fact, procedural documents of these institutions reveal three major problems in qualifying the criminal offence in question and applying thereof in the case-law. Firstly, the wording of article provides for finite list of processes the influence during which is subject to liability (not all processes that are carried out by law enforcement institutions are included in the list); secondly, actions of accomplices are assessed disregarding the grounds of accomplices' liability as specified in Article 26 of the Criminal Code, i.e. liability of some accomplices is not questioned; and finally, mental coercion is assessed incorrectly, i.e. identification of threats with intentions to carry out the threats and mental coercion as a qualifying attribute are incriminated not only when threats are concrete, clearly defined and make a real reason to be afraid.

Master's final thesis also focuses on revealing particularities of the analysed criminal offence from the point of view of the subject of the criminal offence (whether a person has the status of a civil servant or any other equivalent status) and criteria which distinguish this criminal offence from other criminal offences of similar composition (health impairments, threatening with death or severe health impairment, terrorisation, unlawful deprivation of liberty and restriction of freedom of person's actions). Also, different regulations of the criminal offence in question in the criminal laws of Finland, Germany, Latvia, Estonia, France and Russia are discussed.